

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра управління фінансово-економічною безпекою і проектами

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему Механізм кредитування підприємств банком АТ «МетаБанк» в
системі фінансової безпеки

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0738-уб
спеціальності 073 Менеджмент,
освітня програма Управління фінансово-економічною
безпекою

Д.Ю. Каряка

Керівник к.е.н., ст. викладач Северина С.В.

Науковий консультант д.е.н., професор Крилов Д.В.

Рецензент к.е.н., доцент Клименко С.Є.

Запоріжжя – 2019

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра управління фінансово-економічною безпекою і проектами
Освітній рівень магістр
Спеціальність 073 Менеджмент, освітня програма Управління фінансово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____ О.В. Лепьохін
« ____ » _____ 2019 р.

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Каряці Дмитру Юрійовичу

1. Тема роботи: «Механізм кредитування підприємств банком АТ «МетаБанк» в системі фінансової безпеки»
керівник роботи: Северина Світлана Володимирівна, к.е.н., ст. викладач
затверджені наказом ЗНУ від 4 липня 2019 року № 1110-с.
2. Строк подання студентом роботи: 25 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: чинні нормативні та законодавчі акти, які регулюють банківську діяльність, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, внутрішні нормативні документи та фінансова звітність банку АТ «МетаБанк».
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити сутність та особливості організації безпеки банківського кредитування; розглянути механізм управління кредитуванням підприємств; дослідити методичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника; надати економічну характеристику діяльності банку АТ «МетаБанк»; здійснити аналіз кредитного портфелю банку; дослідити особливості кредитування підприємств банком; удосконалити механізм кредитування підприємств банком АТ «МетаБанк».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 15 рис., 28 табл. і 2 формули.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Северина С.В., ст. викладач	09.08.2019 р.	09.08.2019 р.
2	Северина С.В., ст. викладач	13.09.2019 р.	13.09.2019 р.
3	Северина С.В., ст. викладач	18.10.2019 р.	18.10.2019 р.

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2019 р. – 09.07.2019 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2019 р. – 08.08.2019 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2019 р. – 12.09.2019 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2019 р. – 17.10.2019 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2019 р. – 28.11.2019 р.	виконано
6.	Формування висновків	29.11.2019 р. – 10.12.2019 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	11.12.2019 р. – 24.12.2019 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	25.12.2019 р.	виконано

Студент _____ Д.Ю. Каряка
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ С.В. Северина
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ С.В. Северина
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 113 с., 15 рис., 28 табл., 3 додатки, 73 джерела.

Об'єктом дослідження є процес організації кредитних відносин між суб'єктами господарювання та банками на прикладі АТ «МетаБанк».

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження науково-методичних підходів до організації кредитування суб'єктів господарювання та визначення напрямів їх удосконалення.

Завдання: дослідити сутність та особливості організації безпеки банківського кредитування; розглянути механізм управління кредитуванням підприємств; дослідити методичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника; надати економічну характеристику діяльності банку АТ «МетаБанк»; здійснити аналіз кредитного портфелю банку; дослідити особливості кредитування підприємств банком; удосконалити механізм кредитування підприємств банком АТ «МетаБанк».

Методи досліджень: аналізу, синтезу, порівняння, статистичний, методи групування, порівняння, графічного зображення.

Одержані результати та їх новизна: удосконалено методичні засади аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності підприємства-позичальника з урахуванням впливу позабалансових ризиків.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення та пропозиції, доведено до рівня методичних та практичних розробок, які містять цінність для банків при формуванні аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника.

КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ, КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЬ,
КРЕДИТУВАННЯ, МЕХАНІЗМ, ОЦІНЮВАННЯ, УПРАВЛІННЯ.

SUMMARY

Qualifying work: 113 pp., 15 fig., 28 tab., 3 annex, 73 references.

About the agreement that the process of organizing credit loans is provided by the state and donated by the Bank Private Limited Company «MetaBank» application.

The subject of the agreement is theoretical and methodological and organizational organization to ambush the form of the credit mechanism by the banks.

By the method of qualifying work ϵ up to scientific and methodical approaches to organizing credit sub-grants and granting the right to expressly agree.

Task: to investigate the nature and features of the organization of bank lending security; to consider the mechanism of enterprise lending management; to investigate the methodological support of the borrower's creditworthiness assessment; to carry out the economic characterization of the Bank's activities by the Bank Private Limited Company «MetaBank»; to analyze the bank's loan portfolio; to investigate the features of bank lending; to improve the mechanism of crediting of enterprises by the Bank Private Limited Company «MetaBank».

The methodological basis of the progress ϵ foreign science methods and the recognition of the processes in credit credit systems. In the process of obtaining theoretical aspects of the organization of credit lending, the methods of analysis, synthesis and analysis are used for detailed analysis; statistical - for analyzing the loan portfolio of a bank. For the practice of information and technology, such methods are used, such as grouping, reconciliation, and the method of graphical depiction.

Maintained the results of that novelty: the methodical ambush of the analytical protection of the credit and loan interest opportunities with the insurers is well-balanced in addition to the off-balance-sheet rizik.

Practically more significant results are gained in that the main position and propositions are brought to the level of methodical and practical deductions;

Deliverables may be but for the effectiveness of the organization of credit support of by the Bank Private Limited Company «MetaBank».

CREDIT PORTFOLIO, CREDIT OPPORTUNITY, CREDIT,
MECHANISM, ESTIMATED, MANAGED.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ	11
1.2 Сутність та особливості організації безпеки банківського кредитування	11
1.2 Механізм управління кредитуванням підприємств.....	24
1.3 Методичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника	33
Висновки розділу 1	40
2 ОЦІНКА КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ АТ «МЕТАБАНК»	42
2.1 Організаційно-економічна характеристика банку.....	42
2.2 Аналіз кредитного портфелю банку.....	53
2.3 Особливості кредитування підприємств банком.....	66
Висновки до розділу 2.....	78
3 ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ БАНКОМ АТ «МЕТАБАНК».....	80
3.1 Удосконалення організаційного забезпечення оцінки кредитоспроможності підприємства-позичальника.....	80
3.2 Застосування оцінювання кредитоспроможності підприємств з врахуванням позабалансових ризиків.....	89
Висновки до розділу 3.....	95
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	101
ДОДАТКИ	108

ВСТУП

Банки функціонують за дестабілізуючого впливу як зовнішнього середовища, що характеризується елементами посткризового періоду, так і внутрішнього, що зумовлює виникнення загроз, які перешкоджають процесу реалізації стратегічних напрямів розвитку банків з позиції мінімізації ризиковості кредитної діяльності.

Важливу роль у ресурсному забезпеченні розширеного відтворення та стійкого економічного зростання відіграє банківський кредит. Тому необхідною умовою подолання наслідків кризових явищ у банківському секторі є відновлення кредитування та активізація кредитних вкладень у національне господарство. Саме перед керівництвом банку постає питання правильної організації кредитної діяльності, яка полягає у розробці ефективної кредитної політики, формуванні кредитних ресурсів, здійсненні кредитних операцій, моніторингу за кредитним портфелем.

Проблематиці банківського кредитування присвячено чимало праць вітчизняних економістів: В. Базилевича, З. Васильченко, В. Вітлінського, А. Гальчинського, Л. Кузнєцова, А. Гриценка, Б. Івасіва, Т. Ковальчука, В. Лагутіна, Б. Луціва, І. Лютого, В. Міщенко, А. Мороза, С. Мочерного, М. Пуховкіної, В. Стельмаха, М. Савлука, А. Чухна, С. Циганова та інших.

Незважаючи на велику кількість досліджень кредитна діяльність потребує постійного аналізу в сучасних умовах розвитку країни.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження науково-методичних підходів до організації кредитування суб'єктів господарювання та визначення напрямів їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети вирішено наступні завдання:

- дослідити сутність та особливості організації безпеки банківського кредитування;
- розглянути механізм управління кредитуванням підприємств;

- дослідити методичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника;
- надати економічну характеристику діяльності банку АТ «МетаБанк»;
- здійснити аналіз кредитного портфелю банку;
- дослідити особливості кредитування підприємств банком;
- удосконалити механізм кредитування підприємств банком АТ «МетаБанк».

Об'єктом дослідження є процес організації кредитних відносин між суб'єктами господарювання та банками на прикладі АТ «МетаБанк».

Предметом дослідження є теоретико-методичні та організаційні засади формування механізму кредитування підприємств банками.

Методичною основою дослідження є загальнонаукові методи пізнання явищ та процесів у системі кредитних відносин. У процесі дослідження теоретичних аспектів організації кредитування підприємств використано методи аналізу, синтезу та порівняння – для деталізації об'єкта дослідження; статистичний – для аналізу якості кредитного портфелю банку. Для опрацювання інформації використано такі методи дослідження, як групування, порівняння, методи графічного зображення.

Інформаційною базою дослідження виступали чинні нормативні та законодавчі акти, які регулюють банківську діяльність, офіційні матеріали Національного банку України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, в яких висвітлені проблеми управління кредитною діяльністю, статті періодичних видань, внутрішні нормативні документи та фінансова звітність АТ «МетаБанк».

Наукова новизна отриманих результатів полягає у наступному: удосконалено методичні засади аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності підприємства-позичальника з урахуванням впливу позабалансових ризиків.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення та пропозиції, доведено до рівня методичних та практичних

розробок, які містять цінність для банків при формуванні аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника.

Одержані результати можуть бути використані для підвищення ефективності організації кредитування суб'єктів господарювання банком АТ «МетаБанк».

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження опубліковано у збірнику матеріалів XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Запоріжжя, 7 листопада 2019 р.).

За результатами дослідження подано до друку статтю «Сучасний стан кредитного ринку України» у збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

1.1 Сутність та особливості організації безпеки банківського кредитування

Розглядаючи кредитну діяльність банків як певну сукупність їх взаємовідносин з клієнтами, необхідно зазначити, що результат кредитної діяльності є залежним від взаємоузгодженості інтересів всіх її учасників. Взаємообумовленість, взаємопов'язаність та взаємозалежність інтересів тут є основною умовою позитивного результату кредитної діяльності. Тобто, головне у таких взаємовідносинах – зберегти баланс інтересів.

Наявні неузгодженості, непорозуміння, а то і ігнорування інтересів будь-якої із сторін кредитної діяльності є причиною виникнення протиріч, а також і конфлікту інтересів. Останній, як правило, виступає джерелом небезпечних для учасників кредитної діяльності ситуацій, а ними і загроз їм. За таких умов головним завданням управління кредитною діяльністю банків є максимально-можливе врахування інтересів всіх її суб'єктів на будь-якому із етапів розвитку даної діяльності [54].

Кредит завдяки його стимуляційним характеристикам виступає як фактор прискорення відтворювального процесу. Необхідність повернення взятих у тимчасове користування коштів примушує підприємство вживати заходи до підвищення ефективності виробництва і, отже, прискорення відтворювального процесу [17].

Кредит є однією з найскладніших економічних категорій. Тому в економічній теорії упродовж кількох століть вітчизняними й зарубіжними економістами ведуться дискусії навколо питань, пов'язаних із сутністю та роллю кредиту.

Кредит сприяє зміцненню господарської діяльності підприємств, оскільки він є необхідною умовою кругообігу виробничих фондів і фондів обігу. В умовах розширеного відтворення кредит надає можливість безперервно здійснювати процес обігу і, отже, сприяє виробництву і реалізації продукції. Завдяки кредитним відносинам немає потреб обов'язкового накопичення власних коштів і відбувається більш швидке залучення ресурсів у господарський оборот за рахунок економії часу при закупівлі сировини, матеріалів тощо [29].

Таким чином, сприяючи безперервності відтворювального процесу на підприємстві, кредит поряд з тим є фактором його прискорення. Звичайно, кредит не може прямо вплинути на скорочення часу виробництва товарів, він має свої об'єктивні межі, зумовлені факторами неекономічного характеру, зокрема технологією виробництва. Його вплив на прискорення процесу відтворення реалізується за рахунок скорочення часу, що витрачається на зміну функціональних форм продукту, що, в кінцевому випадку, збільшує швидкість обороту фондів.

Обов'язковою економічною умовою використання кредиту підприємствами є функціонування господарського розрахунку. Наявність періодичної потреби в коштах і джерелах їх формування викликана необхідністю кредиту для капітальних інвестицій підприємства.

Кредит завдяки його стимуляційним характеристикам виступає як фактор прискорення відтворювального процесу. Необхідність повернення взятих у тимчасове користування коштів примушує підприємство вживати заходи до підвищення ефективності виробництва і, отже, прискорення відтворювального процесу [50].

Зважаючи на численність визначень кредиту, які наводяться як серед дослідників, так і в чинному законодавстві, доцільно наголосити на відсутності єдності міркувань. Свідченням згаданого факту є множинність трактувань дефініції кредиту, які виокремленні різними вченими-науковцями, що розглядали систему даних економічних відносин. Це пояснюється тим,

що категорія зазнавала змін, які спричинювалися як вимогами часу, так і особливостями економічної політики та стану кожної окремо взятої держави (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Тракткування сутності дефініції «кредит» різними авторами

Науковець	Формулювання	Особливість трактування
1	2	9
О. Вовчак, В. Лагутін [16; 94]	Економічні відносини між кредитором і позичальником, які виникають під час одержання позики, користування нею та її повернення.	Економічні відносини
О. Гудзь [21]	Економічні відносини, що зумовлені акумуляцією тимчасово вільних коштів з використанням їх на умовах повернення та платності під час взаємовідносин, що виникають між кредитором та позичальником.	Економічні відносини
Б. Луців [20]	Економічні відносини між суб'єктами ринку щодо перерозподілу вартості на засадах повернення, строковості та платності.	Економічні відносини
А. Мороз, М. Пудовкіна [57]	Економічні відносини, що виникають між кредитором та позичальником щодо одержання останнім позички в грошовій або товарній формі на умовах повернення у певний строк і, звичайно, зі сплатою відсотків.	Економічні відносини
С. Мочерний [41]	Рух позичкового капіталу, що здійснюється на засадах строковості, повернення та платності.	Форма руху капіталу
М. Савлук [12]	Економічні відносини між державою, юридичними та фізичними особами щодо перерозподілу вартості на умовах повернення та з виплатою відсотків.	Економічні відносини
Я. Чайковський [67]	Певний вид економічних відносин, які формуються в суспільстві, а також обґрунтовують такі принципи кредитування, як принципи зворотності, строковості, цільового кредитування, забезпеченості, платності та диференційованого підходу.	Економічні відносини
П. Бечко, Т. Герасімова [6]	Економічна категорія, яка характеризує економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником щодо розподілу та перерозподілу вільних грошових коштів, що тимчасово вивільнялися в процесі виробництва в межах позичкового фонду та передачі їх в тимчасове користування за умов дотримання принципів кредитування.	Економічні відносини
С. Глущенко [17]	Кредит – це перерозподіл вартості на засадах строковості, зворотності та платності між суб'єктами економіки.	Форма перерозподілу вартості коштів
Фінансовий словник [22]	Форма передачі у тимчасове користування коштів у грошовій та грошово-натуральній формах на умовах строковості, повернення, платності та цільового характеру, що надається однією юридичною або фізичною	Форма передачі коштів

	особою, тобто кредитором, іншої особи, тобто позичальнику	
Продовження таблиці 1.1		
1	2	9
Банківська енциклопедія [2]	Економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником щодо одержання останнім позички в грошовій або товарній формі на умовах повернення в певний строк і, звичайно, із сплатою відсотків.	Економічні відносини
Податковий кодекс [47]	Кошти, що надаються банком-резидентом або нерезидентом, що кваліфікується як банківська установа за законодавством країни перебування нерезидента, або резидентами і нерезидентами, які мають, згідно з відповідним законодавством, статус небанківських фінансових установ, а також іноземною державою або її офіційними агентствами, міжнародними фінансовими організаціями та іншими кредиторами-нерезидентами, юридичній чи фізичній особі на визначений строк для цільового використання та під відсоток.	Кошти
Закон України «Про банки і банківську діяльність» [59]	Це будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження терміну погашення боргу, яке надане в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату відсотків та інших зборів з такої суми.	Зобов'язання

Аналіз літературних джерел підтвердив, що сьогодні існує два підходи до трактування сутності кредиту:

– ототожнення кредиту з цінністю, яка передається одним економічним суб'єктом іншому в позичку. За таким підходом увага звертається на саму позичку, її правову форму, що зумовлює вихолощування з кредиту його економічного змісту;

– ототожнення кредиту з певним видом економічних відносин, які формуються в суспільстві. Такий підхід дає можливість глибше дослідити економічні аспекти кредиту, соціально-економічні чинники його існування, основи та закономірності його руху. Тому цей підхід у сучасній літературі переважає.

На думку більшості вчених, з якою і ми погоджуємося, за своєю сутністю кредит – це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування

вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності. Характерною рисою більшості наведених вище визначень сутності кредиту є те, що ця категорія досліджується через призму економічних відносин, що виникають між учасниками кредитної угоди з урахуванням принципів кредитування.

Кредитні відносини мають низку характерних ознак, які конституують їх як окрему самостійну економічну категорію – кредит [92,72].

Таким чином, здійснивши аналіз наукових джерел, можна сформулювати основні ознаки кредитних відносин:

- учасники кредитних відносин повинні бути економічно самостійними, тобто мати у своїй власності певне майно (у грошовій або товарній формі) і вільно ним розпоряджатися;
- функціонувати на основі самодостатності та самоокупності;
- нести економічну відповідальність за своїми зобов'язаннями. Без цього вони не зможуть набути статусу ні кредитора, ні позичальника;
- кредитні відносини є добровільними та рівноправними. Тільки за цих умов вони будуть взаємовигідними і зможуть ефективно розвиватися;
- кредитні відносини є вартісними, оскільки виникають у зв'язку з рухом вартості (грошей чи матеріальних цінностей);
- економічною основою кредиту є мобілізація й нагромадження тимчасово вільних коштів і формування з них позичкового капіталу;
- кредит являє собою передачу кредитором певного капіталу у тимчасове користування позичальнику на умовах повернення та платності.

Для ефективної й результативної організації кредитних відносин між банками та клієнтами важливого значення набувають принципи кредитування. Загальновідомі принципи кредитування пов'язані між собою, оскільки впливають із сутності кредиту. Саме тому для ефективного процесу кредитування дотримання всіх його принципів є обов'язковим [51].

Більшість науковців, що досліджували процеси кредитування, доходять висновку щодо відсутності єдиного підходу до кількості, ролі й

обґрунтування існуючих відносин між кредитором та позичальником [8, 11, 25, 79].

Кредитування підприємств ґрунтується на базових принципах кредитування, а саме – на принципах платності, цільового призначення, забезпеченості, строковості та повернення (рис. 1.1).

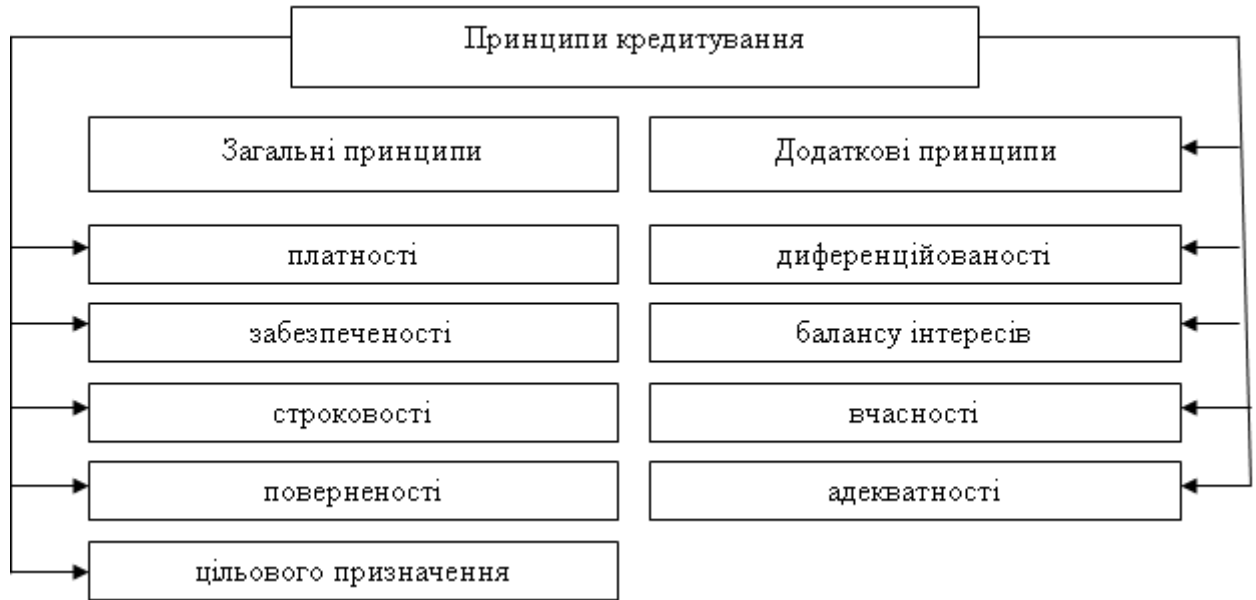

Рис. 1.1 – Принципи банківського кредитування [17]

Досліджуючи банківське кредитування слід зазначити, що на сьогодні не існує єдиного визначення поняття «безпека банківського кредитування».

Підходи стосовно тлумачення терміну «безпека кредитної діяльності банків» мають фрагментарний характер, тому що деякі науковців розглядають її, як складову фінансової безпеки й частину економічної безпеки, а інші – як загальнодержавні принципові рішення і заходи, що передбачає дію економічних інструментів.

Ю.О. Голобородько зазначає, що економічна безпека повинна безпосередньо включати як основну складову – фінансову безпеку або безпеку фінансово-кредитної сфери [18].

О.І. Барановський трактує фінансову безпеку як стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, яке характеризується можливістю держави забезпечувати ефективно

функціонування національної економічної системи, її структурну збалансованість, стійкість до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів [9].

М.І. Зубок зазначає, що у всій сукупності банківських операцій чи не найголовніше місце посідають кредитні операції, оскільки понад 70% своїх доходів банки отримують саме від них. Разом з тим, якраз на тлі кредитної діяльності банки несуть особливо великі збитки, а в деяких випадках кредитна діяльність банків і зовсім стає фатальною для них [9].

Таким чином, не виникає жодного сумніву у тому, що безпеку кредитних операцій необхідно виокремити у самостійну підсистему економічної безпеки банку.

Н.А. Мостовенко вважає, що системою управління безпекою кредитних операцій банків має бути охоплена також і безпека його клієнтів, як споживачів кредитних банківських послуг. Науковець зазначає, що більшість дослідників розглядають безпеку кредитних операції лише як захищеність інтересів банківської установи, і пропонують окремі заходи захисту кредитної діяльності банків, хоча управління безпекою кредитних операцій банку має включати комплекс заходів із відстеження джерел загроз кредитних операцій усіх суб'єктів кредитних відносин (учасників кредитної угоди) та запобігання їх негативного впливу [40].

Безпека банківського кредитування – це сукупність принципів, форм та методів, за допомогою яких реалізуються кредитні відносини між позичальниками та кредиторами, з метою забезпечення поверненості й платності по кредиту чи безпека кредитної діяльності банків реалізується за двома основними напрямками: удосконалення внутрішньобанківських методів та технологій кредитування і організації взаємодії банків з іншими учасниками кредитного процесу.

Ефективність кредитної діяльності банків на сьогодні є необхідним, якщо не вирішальним, фактором життєдіяльності банків, оскільки кредитний портфель становить більше половини всіх активів банку. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина

активів, що має свій рівень дохідності та ризику. Тому для успішного кредитування банки мають сформувати та реалізувати ефективну систему управління кредитним портфелем [1].

Сучасні умови підтверджують, що обмежені можливості залучення кредитних коштів також впливають на розвиток економіки держави. Активізація кредитування сприяє подальшому зростанню економіки, появі нових суб'єктів господарювання, збільшенню робочих місць, розвитку інфраструктури країни та ін., що створює основу для економічної стабільності. При цьому, кредитування є одним з магістральних напрямків діяльності банків, який забезпечує їм прибутковість. Але процес кредитування для банків супроводжується певними ризиками, одним з яких є ризик неповернення запозичених коштів.

Досліджуючи питання забезпечення безпеки кредитної діяльності банків шляхом їх вивчення у вітчизняних банках можна бачити, що банки значно розширюють перелік підрозділів – учасників кредитної діяльності. Причому таке розширення здійснюється в бік спеціалізації їх діяльності за сферами економіки чи категоріями позичальників, особливо це стосується процесу кредитування. Така тенденція притаманна у тій чи іншій мірі практично всім банкам. Така спеціалізація спрямована на конкретизацію і поглиблення знань про відповідний ринок та його суб'єктів, в т.ч. і задля захисту інтересів банків у взаємовідносинах з зазначеними суб'єктами [4].

У той же час, якщо у головних офісах банків здійснюється широка спеціалізація взаємовідносин з клієнтами, то у філіях банків, зазвичай, структура роботи з ними формується за напрямками діяльності банків, виділяючи кредитну діяльність в один із них. Реалізація такого підходу базується на диференціації повноважень установ банків щодо обсягів кредитування та жорсткій централізації всієї кредитної діяльності, насамперед з забезпечення ефективного її контролю. притаманний усім досліджуваним банкам і безумовно підвищує гарантії їх безпеки у кредитуванні. Разом з тим, в умовах жорсткої конкуренції на кредитному

ринку вказаний підхід не завжди сприяє підвищенню оперативності у прийнятті рішень в конкретних ситуаціях і робить структуру центральних офісів банків досить громіздкою і складно контрольованою.

До складу підрозділів центрального апарату банків та окремих їх філій можна віднести до 50%, а то і більше підрозділів задіяні у сфері кредитування, або ж формуванні кредитних ресурсів. Разом з тим, серед деяких підрозділів, зокрема тих, що безпосередньо забезпечують безпеку такої діяльності лише 2-9 (безпеки, ризиків, юридичні) [10].

Аналізуючи таку ситуацію, можна зробити два висновки:

1. Безпека кредитної діяльності у банку не є пріоритетною і виступає другорядним фактором у захисті інтересів банків.

2. Заходи захисту інтересів банків трансформовані у функції інших підрозділів та органів управління і не сприймаються як такі, що мають відношення саме до безпеки.

На об'єктивність першого висновку може вказувати те, що в більшість внутрішніх документів банків (Статути, Кодекси корпоративного управління, Положення про керівні органи банків) мова про безпеку банку чи взагалі безпеку будь-яких видів діяльності банків не йде.

Що ж до другого висновку, то розглядаючи підходи науковців та фахівців, які оприлюднюють свої позиції у різних інформаційних джерелах, можна бачити, що кожен із підрозділів банків має відповідні функції і повноваження щодо захисту банківських інтересів.

У даному випадку вказані функції реалізуються через заходи, спрямовані на мінімізацію ризику банків в їх кредитній діяльності. У той же час, у разі зростання і формування загроз інтересам суб'єктів кредитної діяльності, підрозділи на основі зазначених функцій неспроможні будуть ефективно протидіяти їм, оскільки орієнтовані лише на мінімізацію ризиків. У дію мають вступати інші заходи економічного, правового, інформаційного характеру, які є функціями спеціалізованих підрозділів. Звідси випливає висновок про те, що в процесі захисту своїх інтересів в кредитній діяльності

у банків немає чіткого розподілу заходів щодо мінімізації ризику і заходів щодо протидії загрозам. У першому випадку дії банків зазвичай пов'язані з виконанням низки заходів щодо формування умов в яких певний ризик може мати місце з метою його мінімізації або уникнення.

У другому ж випадку банки мають спрямовувати свої зусилля безпосередньо на джерела загроз, нейтралізуючи, локалізуючи, перетинаючи їх негативний вплив на інтереси банків і суб'єктів, які разом з ними задіяні у кредитній діяльності.

Поряд із стовідсотковою готовністю банків до організації безперервної фінансово-господарської діяльності, методи забезпечення безпеки носять частковий характер і не мають під собою ані законодавчо-закріпленої методології, ані внутрішньої банківської системи щодо забезпечення безпеки банку [95].

Системні банки з великим обсягом кредитних операцій та розгалуженою мережею філій приділяють особливу увагу забезпеченню безпеки. Забезпечення безпеки процесу формування кредитних ресурсів сприймається банками лише як необхідність, запроваджена державою, і здійснюється лише у формі фінансового моніторингу. Банки не відчують загрози з боку даного процесу і готові використовувати, а то і використовують будь-які кошти без явних ознак протиправного їх походження. Служби безпеки даним процесам у більшості випадків не займаються. Більше того, у ситуаціях крайньої потреби в ресурсах, банки не завжди прогнозують ризики, які може нести їхня політика залучення коштів, особливо у взаємовідносинах з клієнтами. Тобто, цей напрям забезпечення безпеки кредитної діяльності банків залишається проблемним.

Таким чином, забезпечення безпеки кредитної діяльності банків здійснюється за двома основними напрямками: формування кредитних ресурсів – шляхом проведення фінансового моніторингу і виявлення частки коштів, які мають незаконно походження; вкладання кредитних ресурсів – шляхом правового регулювання захисту інтересів учасників кредитного

процесу, інформаційно-аналітичного дослідження позичальників, використання адекватних ситуацій технологій кредитування, застосування економіко-правових заходів забезпечення виконання кредитних зобов'язань (рис. 1.2).

Рис. 1.2 – Структура організації забезпечення безпеки кредитної діяльності банків [97]

Найбільш активно забезпечується безпека процесу вкладання кредитних ресурсів, насамперед кредитних операцій. Як видно із рисунку, основних напрямів тут чотири.

Коротка характеристика даних напрямів представлена в табл. 1.2.

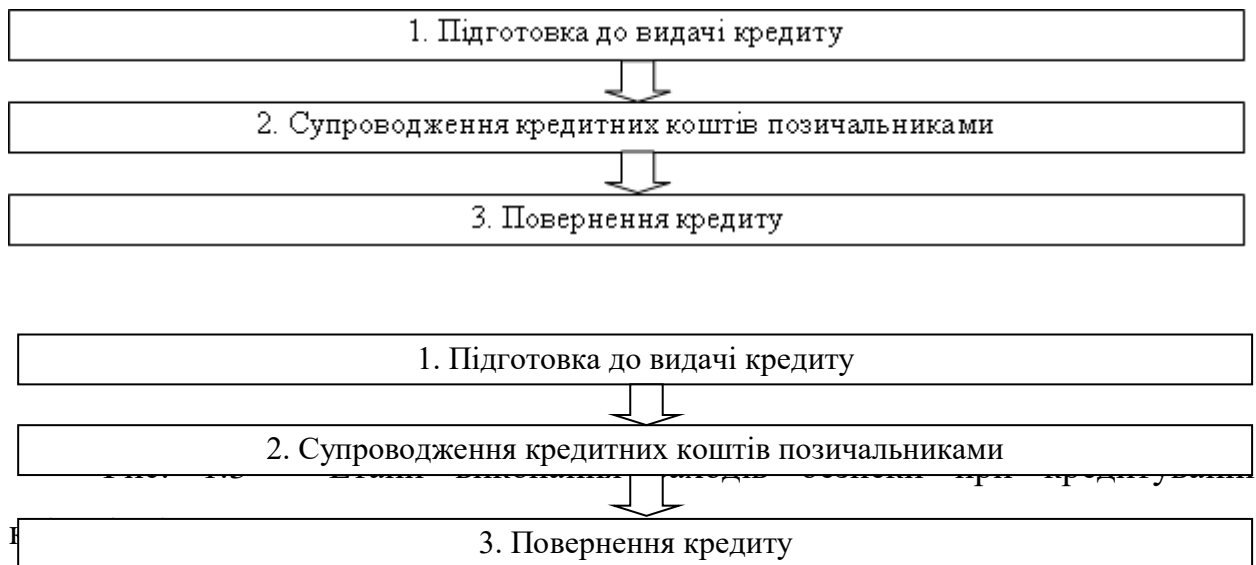
Таблиця 1.1 – Основні напрями забезпечення процесу кредитування [52]

Назва	Характеристика
1	2
Інформаційно-аналітичний	Забезпечується підрозділами безпеки та кредитними підрозділами банків, його змістом є формування характеристики ділової активності позичальника, його кредитної історії та фінансової спроможності ефективно використати кредитні кошти і повернути кредит. Зазвичай тут використовуються стандартні методики, різного роду інформаційні бази даних та зв'язки в правоохоронних органах.
Правовий напрямок	Забезпечується юридичними підрозділами і передбачає використання правових інструментів для захисту інтересів банків у їх кредитних правовідносинах з клієнтами. В основному прийоми, що використовуються тут, є також стандартними (відповідальність, відшкодування збитків, штрафні санкції і т.д.).

Продовження таблиці 1.2

1	2
Економічні заходи	Формуються кредитними підрозділами та підрозділами банківських ризиків і включають експертизу проектів позичальників, під які беруться кредити, обґрунтування економічних умов кредитування та заходи по забезпеченню повернення кредиту.
Технологічний напрямок	Забезпечується кредитними підрозділами і визначає алгоритм проведення кредитної операції, порядок взаємоконтролю поведінки сторін кредитної операції, правила проведення розрахунків. Хоча банки і обирають відповідні технології, але їх перелік зазвичай є обмеженим.

Винятком тут можуть бути дії окремих банків(які досить часто розробляють індивідуальні технології кредитування кожного із своїх клієнтів чи групи клієнтів. Як показують дослідження, виконання заходів безпеки при кредитуванні клієнтів банки здійснюють у три етапи (рис. 1.9).

Основні зусилля банки зосереджують на першому етапі. Усі досліджувані банки головну увагу приділяють перевірці клієнтів, їх здатності до ефективної участі у кредитних операціях.

За показниками останніх років такий підхід виявився виправданим, біля 10-15% потенційних позичальників виявляються як такі, що не можуть бути учасниками кредитних операцій. Третій етап у забезпеченні безпеки процесу кредитування, як правило, пов'язаний з поверненням кредитних боргів [68].

Тут, як показало дослідження, існує чітка диференціація функцій

підрозділів банків: кредитні підрозділи – ведуть переговори з боржниками щодо умов повернення боргів та розробляють різні варіанти їх повернення, вступають у взаємовідносини з суб'єктами, що надають послуги з поверненням боргів (колекторні та юридичні послуги); юридичні підрозділи ведуть претензійно-позовну роботу з боржниками; підрозділи банківських ризиків переймаються погашенням боргів за рахунок засобів забезпечення; підрозділи безпеки – здійснюють взаємодію з правоохоронними органами щодо повернення боргів у процедурі кримінального провадження, пошук боржників та прихованих їх активів, за рахунок яких може бути погашено борг.

Незважаючи на певні досягнення в організації забезпечення безпеки кредитної діяльності банків, існують суттєві проблеми, які обумовлюють недостатню ефективність існуючих заходів безпеки та неможливість вжити інших, більш дієвих заходів (табл. 1.9).

Таблиця 1.9 – Проблеми забезпечення безпеки кредитної діяльності банків [64]

Назва	Характеристика
1	2
Законодавча	Відсутність законодавчого регулювання даної діяльності, що звужує можливості банків і не створює сприятливих умов для формування ними повноцінної системи власної безпеки. У світлі даної проблеми слід також звернути увагу і на те, що банківська безпека і безпека такого виду діяльності як кредитна не стала об'єктом регулювання нормативними актами НБУ, що не утворює передумов для консолідації зусиль банків у захисті їх інтересів на ринку банківських послуг.
Відсутність кредитного моніторингу	Незважаючи на досить повне обґрунтування цього питання в теоретичному плані, на практиці йому приділяється недостатньо уваги, на що вказує аналіз причин виникнення проблем з кредитами банків. Частково банкіри це пояснюють великою кількістю кредитних справ, що припадають на працівників, які супроводжуються кредитні операції, в іншому випадку ситуація обумовлюється традиційними технологіями контролю поведінки позичальників, відповідним рівнем довіри до них.

Продовження таблиці 1.9

1	2
Помилковість в діях	Банки не зовсім правильно визначають мету своєї кредитної політики, акцентуючи увагу на підтриманні висхідних темпів кредитування навіть на шкоду контролю за наданими кредитами. Тут також мають місце не висока професійна підготовка персоналу, який супроводжує кредити щодо знань ним ознак загроз, які можуть виникати для банку у процесі використання позичальниками коштів та обмежений вибір методів контролю.
Обмеженість кредитних ресурсів	Це робить їх кредитні портфелі досить чутливими до проблем, які можуть виникати у фінансовому стані позичальників, і залежними від зовнішніх джерел фінансування. Так ситуація загрожує втягуванням банків у залежність з одного боку від їхніх кредиторів, а з іншого від позичальників. Як показало дослідження, вітчизняні банки поки не мають дієвих методів подолання такої ситуації, а держава не має можливості ефективно втручатись у ситуацію. За таких умов рівень безпеки банків є неадекватним загрозам, що існують у кредитній діяльності, і становить одну із головних проблем для вітчизняних банків.

Отже, розглянувши дане питання, можна сказати, що у сфері безпеки кредитної діяльності головні завдання полягають у формуванні та контролі умов, за яких виникнення протиріч та конфліктів інтересів буде мінімальним або неможливим взагалі. Таким чином, можна стверджувати, діяльності або ж такі причини знаходяться під контролем банків і останні мають можливості впливати на них з метою утримання в межах, що не допускають утворення протиріч і конфлікту інтересів. На жаль, в Україні, забезпечення безпеки кредитної діяльності законодавчо не регулюється, що, в свою чергу, призводить до збільшення числа неплатоспроможних та збанкрутілих банків.

1.2 Механізм управління кредитуванням підприємств

Управління кредитуванням підприємств належить до актуальних економічних проблем, оскільки зростаючий попит підприємств на кредитні ресурси залишається не реалізованим. Нестабільний фінансовий стан підприємств, відсутність ліквідного забезпечення та непромірно висока плата

за користування кредитами стримує розвиток кредитних відносин. До того ж розробка заходів щодо зменшення ризиків неповернення кредитів не стала загальнообов'язковою процедурою у практиці управління як фінансово-кредитних установ так і підприємств [7].

Важливим для розвитку країни, як зазначають фахівці, є фінансовий механізм. Основною складовою фінансового механізму виробничого виробництва в Україні на даний час є кредитний механізм фінансового забезпечення виробників.

На думку П. Т. Саблука, кредитний механізм є сукупністю правил взаємовідносин кредитора й позичальника з приводу одержання позики для тимчасового користування та із системою гарантій своєчасного її повернення [56].

У процесі дослідження вважаємо доцільним розглянути кредитний механізм, що охоплює мікро- та макрорівні (рис. 1.4).

При цьому до мікрорівня належить механізм фінансово-кредитної установи (кредитора) та підприємства (позичальника).

Механізм кредитування включає важелі, стимули та інструменти управління кредитними відносинами. Важелі – це методи цілеспрямованого впливу на процес прийняття рішень суб'єктами кредитних відносин. На вищому рівні держава в особі НБУ здійснює кредитну політику та регулює кредитні відносини шляхом встановлення облікової ставки НБУ та норм обов'язкових резервів комерційних банків. Фінансово-кредитні установи, в свою чергу, обумовлюючи умови кредитування, зокрема, ставку кредитування, обсяг кредиту та строк його погашення тощо, впливають на рішення виробничих підприємств щодо прийняття позики. Що ж до позичальників, то вони за рахунок економічних показників (прибутку) та власної поведінки визначають характер своїх кредитних відносин із кредитором [65].

Основним призначенням стимулюючих інструментів кредитного механізму є забезпечення правильності та законності перебігу процесу

кредитування.

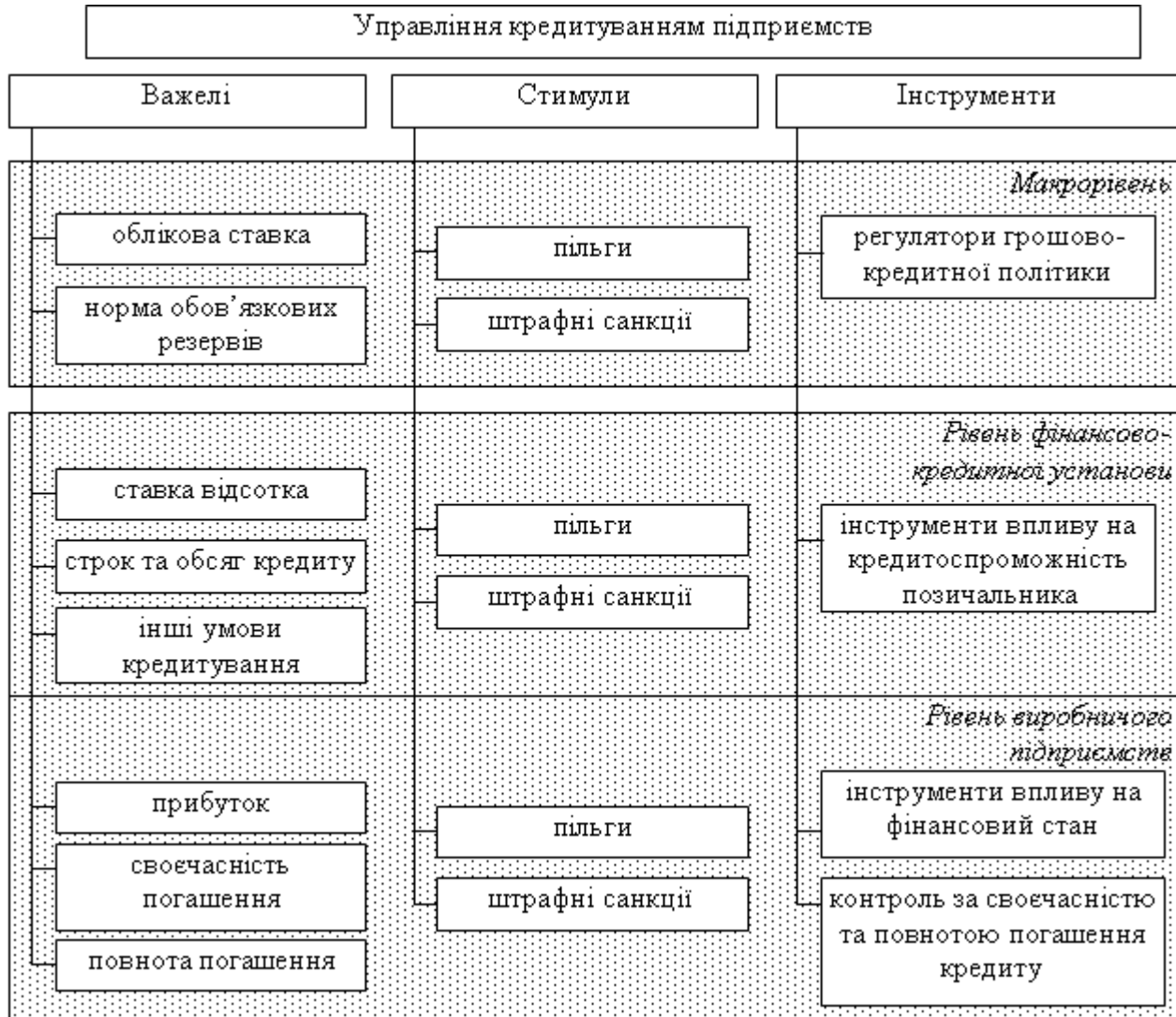

Рис. 1.4 – Рівні та складові механізму управління кредитуванням підприємств

На всіх рівнях регулювання стимулами є покарання у вигляді штрафних санкцій за порушення умов кредитного договору.

Конкретні заходи, що мають на меті управління кредитними відносинами, називаються інструментами кредитного механізму. Очевидно, що на рівні держави, макрорівні існує безліч таких інструментів, тому, на нашу думку, їх варто об'єднати в один блок – грошово-кредитна політика держави. Основні положення щодо грошово-кредитної політики фіксуються у законодавчо-нормативних актах. Останні визначають основні правила

здійснення кредитних відносин та напрямки розвитку цих відносин [51].

Управління кредитними відносинами здійснюється на кожному рівні кредитної системи: на рівні Національного банку, на рівні комерційних банків та підприємств. На рівні комерційних банків при проведенні кредитної політики треба виходити із забезпечення інтересів банку та суб'єктів господарської діяльності із врахуванням загальнодержавних інтересів. Їм надається можливість самостійно визначати порядок залучення та використання коштів, а також проведення кредитних операцій, встановлення рівня відсоткових ставок та комісійних винагород. Банки відповідають за виконання зобов'язань перед клієнтами. Правлінням банку або Кредитним комітетом приймається рішення щодо надання кредитів позичальникам, яке оформляється протоколом [48].

Рівень відсоткової ставки за міжбанківськими кредитами комерційні банки встановлюють виходячи із пропозиції на міжбанківському кредитному ринку та рівня облікової ставки. Одним з напрямів кредитної політики щодо ефективного використання кредитних ресурсів є забезпечення відповідності структури джерел коштів до структури активів балансів. Оптимізація здійснюється через видачу частини кредитних коштів у середньому на більший термін, ніж строковість коштів кредитного потенціалу.

Таким чином, механізм банківського кредитування підприємств є комплексом комплекс взаємопов'язаних методів, інструментів, важелів, елементів інформаційного, нормативно-правового та методичного забезпечення, передумов та процесу їх реалізації, а також інфраструктурних складових, що має цілеспрямований вплив на забезпечення підприємств кредитними ресурсами у достатній кількості та прийнятної вартості з метою отримання прибутку чи іншого економічного ефекту. Складові зазначеного механізму забезпечують практичну реалізацію кредитних відносин підприємств з банками, як їх кредиторами, на основі принципів кредиту. Врешті-решт, дія механізму має сприяти розвитку кредитних відносин, активізації процесу кредитування, підвищенню його ефективності,

зменшенню рівня невизначеності та ризику, зростанню ефективності використання кредитних ресурсів та рентабельності діяльності, як підприємств, так і банків, – у чому і полягає його мета [99].

Через механізм банківського кредитування підприємств відбувається наповнення фінансовими ресурсами їх виробничо-господарської діяльності та підвищення її ефективності.

Методи банківського кредитування підприємств спрямовані на формування таких умов їх співпраці з банками, що сприяють отриманню кредитних ресурсів для належного фінансування їх господарської діяльності, підвищення її ефективності, а також подальшого розвитку. Як зазначає Крупка М. І., «фінансово-кредитні методи – це конкретні способи дії, спрямовані на практичне досягнення поставлених завдань економічної політики» [90]. У даному разі, мова має йти про завдання, що визначаються на мікрорівні, у взаємовідносинах підприємств і їх кредиторів. Це ті способи дії, які стосуються використання сформованого у банках позикового капіталу шляхом його передавання підприємствам у тимчасове та ефективне використання. Основним завданням, що слід досягти в результаті дії таких методів, повинно бути формування достатності кредитних ресурсів для належного функціонування підприємств, їх подальшого розвитку, збільшення обсягів виробництва продукції, удосконалення технологічних процесів, впровадження інновацій у виробництво, управління та фінанси, підвищення ефективності діяльності та зростання остаточних фінансових результатів, за умови формування оптимального за співвідношенням ризику та прибутку кредитного портфеля банків, підвищення ефективності їх кредитних операцій. Усе зазначене матиме своїм наслідком збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, водночас із розвитком банківської системи та удосконаленням кредитної діяльності банків.

Сукупність методів банківського кредитування визначається формами та видами кредиту, методами та умовами кредитування, а також суб'єктивним складом кредитних відносин. Тобто спосіб дії щодо досягнення достатнього

рівня забезпеченості підприємства кредитними ресурсами залежить від того, хто, як, на яких умовах та яким чином може надавати йому кредит [29].

Залежно від цього можна виділити ряд методів кредитування. Банківське та кооперативне кредитування здійснюється переважно у грошовій формі, це суто фінансовий кредит, що різниться лише тим, на приватних чи кооперативних засадах він надається. Кооперативне кредитування передбачає безпосередню участь позичальника у формуванні та акумуляції позикового капіталу – на таких засадах функціонують кредитні спілки, ощадні каси та каси взаємодопомоги, а також кооперативні банки. Досить близькими за формою та суб'єктним складом можуть бути такі методи як інвестиційне та іпотечне кредитування. Однак їх суттєва відмінність полягає в умовах кредитування: їх цілі та строки, як і рівень ризику та невизначеності, формують специфічні вимоги щодо забезпеченості та платності кредиту. Обидва ці методи передбачають довготривалий строк дії кредитної угоди, матеріальне забезпечення досить високої вартості, а також перспективну спрямованість на розвиток підприємства. Інвестиційне кредитування передбачає, що його об'єктом буде інвестиційна діяльність підприємства, безпосередньо впроваджуваний проект, що вимагає належним чином розробленої проектної документації.

Суто фінансову форму кредиту передбачає кредитування під цінні папери, активними учасниками якого можуть бути і банки. Основним інструментом залучення коштів, у такому разі, є цінні папери, на відміну від кредитних угод в інших випадках [11].

Досить актуальним, зокрема, для сільськогосподарських, промислових і транспортних підприємств методом кредитування, що може бути як банківським, так і небанківським, є фінансовий лізинг. Щоправда, тут відбувається поєднання товарної форми з фінансовою. Адже за такого методу надається у позику певне устаткування, обладнання, сільськогосподарська та інша техніка, транспортні засоби. Тоді як платежі щодо погашення здійснюються у грошовій формі. Основною сферою впливу лізингу є

технічне та технологічне оновлення, що суттєво сприяє розвитку реального сектору економіки. При цьому, у реалізації фінансового лізингу на етапах становлення вітчизняної кредитної системи банки можуть бути більш ефективними кредиторами, ніж спеціалізовані лізингові компанії, зокрема через ширші можливості залучення фінансових ресурсів і диверсифікації кредитних ризиків [8].

В ефективній діяльності фінансово-кредитних установ велике значення відіграє аналіз кредитоспроможності клієнтів, оскільки від фінансового стану клієнтів залежить фінансове становище самого банку. Позичальники також повинні надавати певні гарантії, зокрема: заставу майна або прав, уступку вимог і прав, передачу права власності, гарантії і поручництва, страхування тощо. Важливим інструментом системи управління кредитними відносинами є контроль за цільовим використанням кредитних ресурсів. Підприємства теж повинні мати механізм управління кредитами. Він включає контроль за своєчасністю виплат за кредитними зобов'язаннями і аналіз власних можливостей сплати кредиту шляхом оцінки власного фінансового стану.

Вважаємо, що кредитна діяльність банків визначається факторами, від яких залежить ступінь кредитного ризику. Для управління ризиковими операціями банку необхідно оцінити ступінь впливу того чи іншого виду ризику. Саме на результати цієї оцінки мають спиратись рішення, що спрямовані на адекватне використання ризикових ситуацій та формування системи заходів, які зменшують небезпеку виникнення збитків банку.

Початковий етап кредитних досліджень повинен полягати в отриманні достатньо повної інформації про позичальника, в т.ч. про його фінансовий стан. Кредитні менеджери для отримання більш розширеної інформації про рівень надійності клієнта користуються послугами інших банків. Майже в кожному банку розроблена концепція градації підприємств за ступенем надійності позичальника.

Основним джерелом внутрішньої інформації щодо фінансового стану позичальника є його фінансові звіти, особливо форми балансу та звіту про

фінансові результати. Розрахунок фінансових коефіцієнтів дозволяє глибше проаналізувати стан справ даного підприємства та оцінити його здатність погасити позику вчасно та в повному обсязі. Паралельно вивчається репутація підприємства, його чесність, порядність, взаємовідносини з іншими банками, компетентність керівників, досвід і знання справи тощо [9].

Необхідно зазначити, що процес прийняття рішення про надання кредиту складний і багатогранний. Проте реальність господарської ситуації не дає резерву часу для прийняття подібних рішень. Саме цим зумовлена необхідність автоматизації вказаної процедури прийняття банківських рішень, реалізацією якої є розробка експертної системи підтримки прийняття рішень про кредитування. У разі незадовільного фінансового стану підприємства підвищується рівень кредитного ризику [15].

Важливим є процес управління кредитним ризиком, який включає комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків та забезпечення неперервного виробничого процесу з метою повернення кредитних ресурсів. Як вважають більшість фахівців, управління ризиками – це безперервний процес, над яким треба працювати. Це означає, що виробник має займатися плануванням бізнесу, виробництвом, маркетингом, управлінням фінансовими ресурсами, юриспруденцією, управлінням кадрами і, водночас, включенням заходів з управління ризиком до кожного з цих етапів.

Процес управління ризиками розподіляють на декілька етапів [25]:

- 1) ідентифікацію можливих джерел ризику;
- 2) визначення ймовірних наслідків, що можуть трапитись (погода, ціни, урожайність т.д.;
- 9) вибір альтернативних стратегій управління ризиками;
- 4) визначення результатів реалізації кожної стратегії;
- 5) оцінка співвідношення між ризиками та прибутками.

Механізми управління ризиками виробничих підприємств можна розділити на три рівні [99]:

- 1) механізми, якими підприємство може самостійно скористатися,

застосовуючи ефективні технології, диверсифікації виробництва, залучення висококваліфікованих спеціалістів, створення маркетингових схем;

2) механізми, для використання яких підприємство повинно звернутися до третьої особи – банку, страхової компанії, кредитної спілки, лізингової компанії тощо;

9) макроекономічні методи, тобто регуляторна політика уряду на ринку та державні програми підтримки галузі.

Вважаємо, що однією із причин скрутного становища виробництва є відсутність контролю за кредитними ризиками. Внаслідок цього керівництво багатьох банків недовірливо ставиться до кредитування підприємств. На нашу думку, однією з умов зниження ризиків комерційних банків при кредитуванні є впровадження страхування кредитних ризиків. На вітчизняному кредитному ринку страхування кредитів практикується не так давно і не набуло необхідного розвитку. Існує кілька причин цього, а саме: висока вартість страхових послуг, складність процедури оформлення страхового договору, відсутність страхового аудиту, інформації про діяльність страхових компаній, а також відсутність кваліфікованих спеціалістів зі страхування ризиків [98].

Таким чином, управління відносинами між кредитором та позичальником здійснюється як на рівні фінансово-кредитної установи, так і на рівні підприємства. Зазначене зумовило необхідність групування складових механізму за рівнями управління на ті, що належать до мікро- та макrorівнів. Однак формування пропозицій щодо вдосконалення кредитних відносин в сфері виробництва потребує не тільки теоретичного опрацювання особливостей кредитування підприємств та виділення найбільш прийнятних форм організації кредитування, але й дослідження проблем, які заважають нормальному функціонуванню кредитних механізмів та ідентифікації причин виникнення цих проблем на основі вивчення аналітичного матеріалу.

1.9 Методичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника

Якісне аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника є важливим підґрунтям при наданні кредитів комерційними банками та істотною передумовою зниження кредитного ризику. Сучасні умови господарювання обумовлюють розвиток вітчизняних методичних підходів до аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності шляхом їх удосконалення, імплементації закордонних методик тощо. Несвоєчасне повернення кредитів, виникнення сумнівної заборгованості обумовлено не тільки складністю економічної ситуації в Україні, але й недосконалістю методичних підходів та недостатнім науковим обґрунтуванням оцінки кредитоспроможності позичальників [27].

Важливим для кредитора та позичальника є виокремлення аналітичного блоку оцінки кредитоспроможності у складі комплексного економічного аналізу. Процедура аналізу є обов'язковим етапом при наданні кредиту, оскільки його результати визначають умови майбутніх кредитних угод, що позначається на результативності кредитної діяльності банківської установи в цілому. Аналіз кредитоспроможності є важливим і для позичальника, оскільки за його результатами визначається сума кредитних коштів, що надається суб'єкту господарювання на визначених умовах.

Негативним наслідком неправильно сформованої оцінки кредитоспроможності позичальників може стати значне погіршення якості кредитного портфеля банківської установи, яке обумовлює потребу у створенні зайвих резервів. Ускладнення фінансового стану банку може в майбутньому призвести до його банкрутства. Таким чином, наявність та застосування обґрунтованого аналітичного забезпечення дозволить банківській установі реально оцінювати кредитоспроможність позичальників [12].

В цілому мету оцінки кредитоспроможності слід вбачати у якісній та кількісній характеристиці позичальника, що надається банківською установою до моменту прийняття управлінського рішення про умови

кредитування і в подальшому про видачу кредиту. Мета також повинна передбачати спроможність (здатність) і готовність позичальника повернути узяті ним у борг кошти відповідно до умов кредитного договору, а також оцінити обґрунтованість і доцільність кредитних вкладень і подальших відносин у сфері кредитування між банком і позичальником [19].

Формуючи аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника, комерційні банки України до 2012 року користувались власними методиками, побудованими на підставі затверджених методичних рекомендацій Національного банку України. В той же час НБУ дозволяв банківським установам самостійно визначати додаткові показники та якісні критерії для проведення оцінки фінансового стану позичальника. Це мало позитивні наслідки для банків, оскільки дозволяло реально оцінити кредитні ризики, що надавало можливість належним чином контролювати їх рівень.

З метою забезпечення надійності та стабільності банківської системи, захисту інтересів вкладників і кредиторів банків Правлінням Національного банку України Постановою від 90 червня 2016 р. № 951 затверджено «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [49]. Це Положення розроблено відповідно до Законів України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України». Підходи, визначені цим Положенням, ґрунтуються на принципах і рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, включаючи застосування компонентів кредитного ризику (EAD – експозиція під ризиком, PD – імовірність дефолту боржника / контрагента, LGD – втрати в разі дефолту). Положення № 951 вступило в дію 9 січня 2017 р. і визначає порядок оцінки банками України розміру кредитного ризику за актив – ними банківськими операціями, а також встановлює мінімальні вимоги до банків щодо визначення розміру очікуваних втрат (збитків) за активними банківськими операціями внаслідок реалізації кредитного ризику [49].

Сукупність елементів кредитоспроможності підприємства-

позичальника безпосередньо залежить від сформульованої мети аналізу, представленого ним забезпечення, кінцевих результатів фінансово-господарської діяльності позичальника, а також наявної кредитної історії клієнта банківської установи [91]. Цей перелік можна доповнити формою власності позичальника, особливостями побудови балансу та інших форм звітності клієнта.

Значна кількість вітчизняних та закордонних методик аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника обумовлена саме значною різноманітністю факторів впливу на нього (рис. 1.5).

Рис. 1.5 – Фактори впливу на аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника [62]

В сучасних умовах господарювання кредитоспроможність клієнта-позичальника є важливою характеристикою, яка встановлює потенційну імовірність формування кредитних відносин між кредитором та його контрагентом – позичальником на перспективу.

В першу чергу, обираючи методику аналітичного забезпечення оцінки

кредитоспроможності клієнтів банку, необхідно сформулювати вимоги до неї [59]:

- достовірність оцінки, що реалізується при використанні необхідної інформаційної бази даних;

- повнота оцінки, що полягає у формуванні комплексу оціночних критеріїв та показників, які дозволяють надати повну та всебічну характеристику господарської діяльності позичальника;

- диференційований підхід до оцінки кредитоспроможності різних груп позичальників, яка реалізується шляхом надання різноманітних форм та видів кредитів на різних умовах, а також диференційованість в розрізі розмірів підприємства та галузей економіки;

- перспективність оцінки, яка забезпечується шляхом отримання поточної та перспективної (прогнозої) оцінки кредитоспроможності клієнтів;

- інноваційність, що полягає в імплементації зарубіжного досвіду з врахуванням вітчизняної практики проведення такої оцінки, залученні висококваліфікованих експертів, впровадженні сучасних інноваційних інструментів та технології оцінки;

- об'єктивність, яка полягає у неупередженому та об'єктивному формуванні оцінки кредитоспроможності.

Найбільш дискусійним питанням є вибір методологічного підходу та формування на його основі методики аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника. Аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника, яке застосовується банківськими установами, є достатньо різноманітним.

При цьому в основу такого забезпечення покладено класифікаційні (статистичні) методи оцінки та комплексний аналіз кредитоспроможності [44].

В цілому порядок вибору методологічного підходу та формування відповідної методики аналітичного забезпечення оцінки

кредитоспроможності позичальника представлений на рис. 1.6.

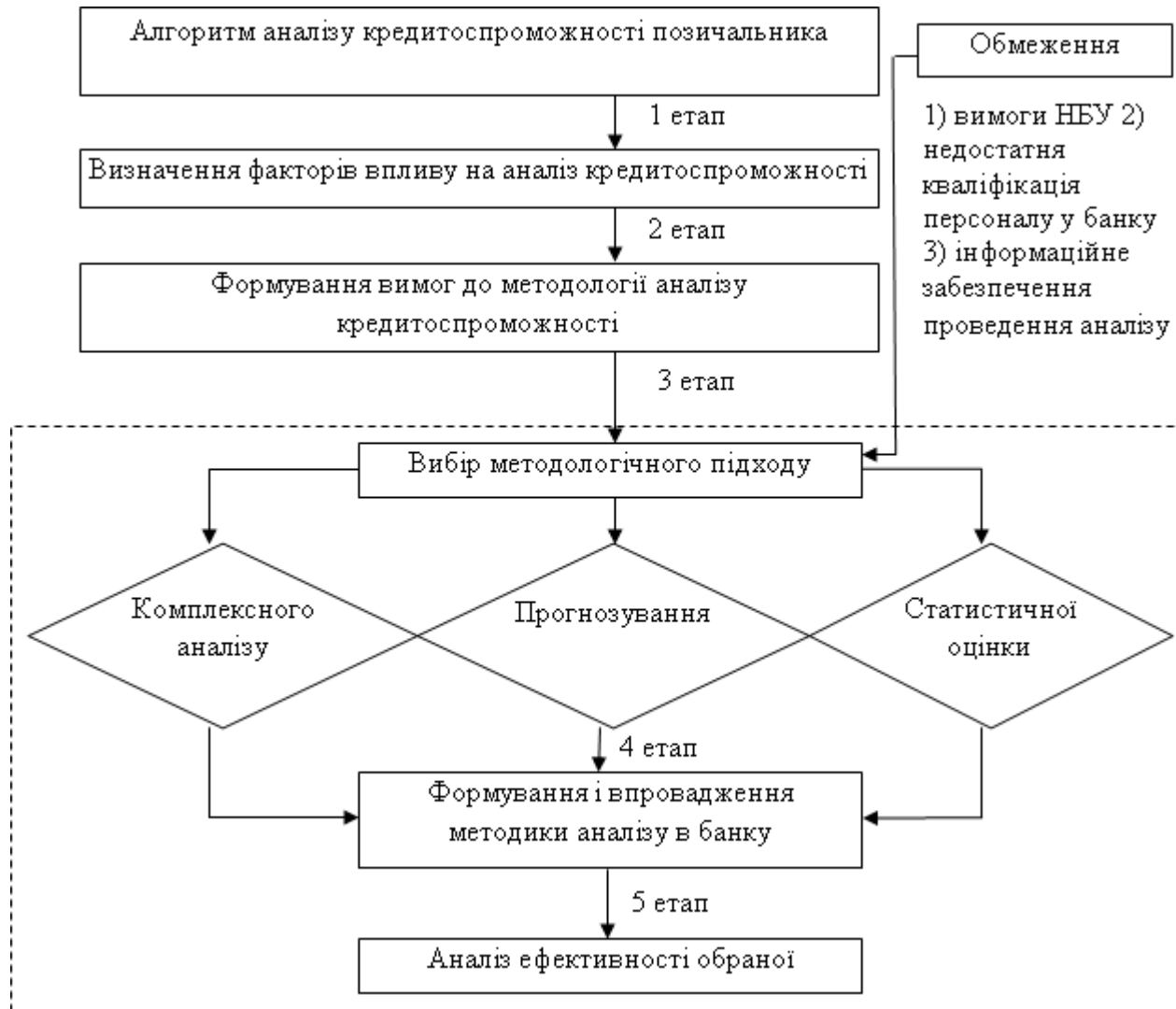

Рис. 1.6 – Формування відповідної методики аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника [49]

Необхідно зазначити, що кожний методологічний підхід до аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника має переваги та недоліки, характеристика яких представлена в табл. 1.9.

У складі класифікаційних (статистичних) методів оцінки можна виділити бально-рейтингові методи аналізу, кредитний скоринг, коефіцієнтний аналіз, методика, побудована на аналізі грошових потоків [48].

Таблиця 1.4 – Переваги та недоліки методологічних підходів до аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності суб'єктів

господарювання [24]

Назва методологічного підходу	Сутність методологічного підходу	Переваги	Недоліки
Класифікаційні (статистичної оцінки)	Оцінюються всі показники, які характеризують кредитоспроможність позичальника. Ці показники можуть бути проаналізовані, як в даний момент, так і за певний період (в динаміці)	Простота, об'єктивність, формалізований характер методів	Необхідність використання широкої інформаційної бази для оцінки, неврахування впливу слабоформалізованих якісних факторів на кредитоспроможність.
Комплексного аналізу	Визначається значимість кожного з показників кредитоспроможності позичальника (значимість визначається в балах)	Швидкість в обробці даних, можливість імплементації елементів розвинутих західних моделей	Суб'єктивізм моделей, відсутність нормативних значень, складність інтерпретації інтегрального показника, необхідність у високо достовірній інформації, емпіричний характер більшості показників та критеріїв, висока вартість впровадження таких методик в практику невеликих вітчизняних банків.
Прогнозні	Використовуються для аналізу якості потенційних позичальників та ґрунтуються на статистичних методах	Можливість одержання прогнозних оцінок	Обмеженість моделей окремими факторами, складність імплементації у банках

До методів комплексного аналізу (на основі «напівемпіричних» методологій, тобто які базуються на експертних оцінках аналізу економічної доцільності надання кредиту): метод нечітких множин, МДА, CART, Правило «6С», PARSER, CAMPARI, PARTS, MEMO RISK, Система 4FC [10].

Відповідно до методів прогнозного характеру слід віднести існуючі моделі прогнозування банкрутства, МДА (основою якої є множинний аналіз дискримінанта) та CART (модель регресійного вигляду, яка дозволяє

класифікувати позичальників на різні групи в залежності від розрахованих фінансових аналітичних показників).

Використання класифікаційних (статистичних) методів характеризуються більшою об'єктивністю, можливістю диференціації позичальників на кредитоспроможних (імовірність банкрутства їх є мінімальна) та некредитоспроможних (імовірність є високою).

Значне поширення в аналітичних дослідженнях займають рейтингові методики. НБУ активно використовує західний досвід щодо використання прикладних рекомендацій та розробок впровадження методик, орієнтованих на використання інтегрального показника (рейтингу).

Однією з найперспективніших методик аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності є використання кредитного скорингу. Сутність методики – у групуванні позичальників на відповідні класи. Причому банківські установи використовують три різновиди скорингової кредитної моделі [58]:

- аплікаційний – вид скорингу, що дозволяє оцінити кредитоспроможність потенційних позичальників;
- поведінковий – орієнтований на позичальників, які вже мають кредитні відносини з банком;
- колекторський – використовується щодо суб'єктів господарювання, які не виконують взятих на себе боргових зобов'язань перед банком.

В цілому кредитний скоринг – це модель, виражена зваженою сумою визначених характеристик, на підставі якої, враховуючи минулий досвід, банк з'ясовує імовірність вчасного повернення кредиту визначеним позичальникам.

Незважаючи на складності імплементації скорингових моделей у вітчизняну практику, вважаємо застосування їх перспективним, оскільки це сприятиме підвищенню рівня регламентації при оцінці кредитоспроможності, покращенню якості кредитного портфеля та зниженню рівня сумнівної заборгованості в банківських установах.

Значне поширення в літературі набув методологічний підхід до оцінки кредитоспроможності на підставі використання математичних методів, наприклад методу нечітких множин. Основною перевагою такого методу вважають поєднання кількісних та якісних факторів у механізмі оцінки кредитоспроможності позичальника і кредитного ризику в рамках однієї моделі за допомогою матричних методів, а також враховує впевненість кредитного експерту у здійсненні оцінки [96].

Значно менше уваги в наукових джерелах присвячено моделям прогнозу оцінки кредитоспроможності позичальника. Це пояснюється необхідністю докладної обробки великого масиву статистичної інформації для побудови економіко-математичних прогнозних моделей, наявності значної кількості факторів впливу на кредитоспроможність, нестабільністю середовища прямої та непрямої дії, що впливає на фінансовий стан підприємств.

При характеристиці моделей комплексного характеру найбільш поширеними є: модель 5C, PARTS, CAMPARI [24].

Наведені методики аналізу кредитоспроможності позичальника мають широке застосування у закордонній практиці банківництва, оскільки надають можливість визначити інтегральний показник рівня кредитоспроможності позичальника.

Висновки до розділу 1

Банківська діяльність є важливим складником економічного розвитку кожної країни. У загальній сукупності банківських операцій кредитна діяльність займає одне із пріоритетних місць. Кредит сприяє зміцненню господарської діяльності підприємств, оскільки він є необхідною умовою кругообігу виробничих фондів і фондів обігу. В умовах розширеного відтворення кредит надає можливість безперервно здійснювати процес обігу і, отже, сприяє виробництву і реалізації продукції.

Безпека банківського кредитування – це сукупність принципів, форм та методів, за допомогою яких реалізуються кредитні відносини між позичальниками та кредиторами, з метою забезпечення поверненості й платності по кредиту чи безпека кредитної діяльності банків реалізується за двома основними напрямками: удосконалення внутрішньобанківських методів та технологій кредитування і організації взаємодії банків з іншими учасниками кредитного процесу.

Якісне аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника є важливим підґрунтям при наданні кредитів комерційними банками та істотною передумовою зниження кредитного ризику.

Сукупність елементів кредитоспроможності підприємства-позичальника безпосередньо залежить від сформульованої мети аналізу, представленого ним забезпечення, кінцевих результатів фінансово-господарської діяльності позичальника, а також наявної кредитної історії клієнта банківської установи

Аналіз існуючих методик аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника дозволила зробити висновок про відсутність єдиного стандартизованого методологічного підходу у банківській практиці.

2 ОЦІНКА КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ АТ «МЕТАБАНК»

2.1 Організаційно-економічна характеристика банку

Публічне акціонерне товариство «МетаБанк» є правонаступником всіх прав, обов'язків та зобов'язань Відкритого акціонерного товариства «МетаБанк», створеного в результаті реорганізації Акціонерного банку «Металург» шляхом перетворення його у відкрите акціонерне товариство [45].

На виконання вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо форми створення банків та розміру статутного капіталу» № 199-у від 14.09.2006 року щодо обов'язкового перетворення акціонерних комерційних банків у відкриті акціонерні товариства, загальними зборами акціонерів 90.06.2008 року було прийнято рішення про реорганізацію Акціонерного банку «Металург» у Відкрите акціонерне товариство «МетаБанк».

На виконання вимог Закону України «Про акціонерні товариства», який набрав чинності 29.04.2009 року, Відкрите акціонерне товариство «МетаБанк» з 14.08.2009 року змінило своє найменування на Публічне акціонерне товариство «МетаБанк». Рішення про зміну найменування банку було прийнято на позачергових загальних зборах акціонерів 27.07.2009 року. Юридична адреса: пр. Металургів, 90, м. Запоріжжя, 69006, Україна.

Акціонерами, власниками істотної участі в банку є: Носик Л.М. володіє акціями банку, її доля складає 99,45% в статутному капіталі банку; опосередковане володіння – 48,48% через ТОВ «Металург-Мета» (62,59%), якому належить 92,60 % акцій банку; ТОВ «Ост 2008» (100%), якому належить 5,45% акцій банку; ТОВ «Вест 2008» (100%) якому належить 9,64% акцій банку; ТОВ «Норд 2008» (79,6%) якому належить 0,54% акцій банку,

ТОВ «Металург-Кредо» (100%) якому належить 0,07% акцій банку; ТОВ «Торговий будинок» (50,1%) якому належить 5,45% акцій банку, ТОВ «Металург-Вексель» (100%) якому належить 0,72% акцій банку (через ТОВ «Металург-Мета») [45].

Банк здійснює свою діяльність на підставі генеральної банківської ліцензії № 69, виданої Національним банком України 28.10.2011 року, яка надає право здійснення банківських операцій, включаючи валютні операції. Банк також має ліцензії АЕ № 286998, АЕ № 286997 видані Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку 12.09.2014 року на здійснення діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами (брокерська та дилерська діяльність).

Банк приймає вклади від фізичних і юридичних осіб і надає кредити, здійснює платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, проводить торгові операції з цінними паперами, випуск платіжних карток, проводить операції з обміну валют і надає інші банківські послуги своїм клієнтам. Головний офіс банку знаходиться у м. Запоріжжя. Станом на кінець звітного періоду банк здійснював свою діяльність на території 5 областей (Дніпропетровської, Запорізької, Кіровоградської, Полтавської, Миколаївської) та м. Київ через 98 відділень (включаючи Дирекцію у м. Київ) та Операційне управління в головному офісі.

Банк є постійним учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з 2002 року (Свідоцтво №79 від 91.10.2012 р.). Фонд, є державним і функціонує у відповідності до законодавства України. Сума гарантованого відшкодування закладами фізичних осіб складає до 200 тис. грн для кожної фізичної особи у разі банкрутства банку та відкликання банківської ліцензії.

Єдину систему банку становлять його центральний апарат, філії, що виділені на окремий баланс та територіально відокремлені безбалансові відділення (рис. 2.1).

У 45 відділеннях обслуговується більше 42 тисячі клієнтів – фізичних осіб і більше 9,5 тисяч фірм і приватних підприємців. На сьогоднішній день

повний комплекс банківських послуг надають відділення в Запоріжжі та Києві. Так само банк приділяє величезну увагу розвитку мережі відділень у регіонах, так, оцінити переваги АТ «МетаБанк» вже змогли мешканці Дніпра, Полтави, Кривого Рогу, Мелітополя, Бердянська, Енергодара, Пологів, Токмака, Кременчуга, Кропивницького та інших міст. Розвиток регіональної мережі здійснюється з урахуванням інтересів конкретних регіонів, їх специфіки і потреб їх мешканців.

Рис. 2.1 – Організаційна структура АТ «МетаБанк» [99]

У відділеннях банку можна сплатити комунальні послуги, скористатися умовами депозитних програм, що дозволяють вигідно розмістити вільні

грошові кошти, вибравши найбільш зручний вклад. Кожному клієнту, що оформив депозит або відкрив рахунок надається пластикова картка «Металлкарт», яка значно полегшує розрахунки з банком при погашенні кредиту або знятті відсотків по вкладу. Також у відділеннях банку клієнт може оформити платіжну карту міжнародної платіжної системи MasterCard International, яка дозволяє знімати готівку у відділеннях і банкоматах АТ «МетаБанк», а також у банкоматах банків-партнерів по всій Україні.

Робота АТ «МетаБанк» побудована на принципі створення максимально комфортних умов для клієнтів: у банку працює інформаційно-довідкова служба, яка дозволяє клієнтові не виходячи з дому або офісу дізнатися тарифи на послуги, повну інформацію про найближче відділення або банкомат, вирішити проблемні питання і т.д.; в будь-якому відділенні банку клієнт може отримати повний спектр банківських послуг; індивідуальний підхід до кожного клієнта. Ці та інші конкурентні переваги дозволили АТ «МетаБанк» стати уповноваженим Міністерством фінансів банком з обслуговування поточних рахунків одержувачів державної соціальної допомоги та виплати заробітної плати працівникам бюджетних організацій, а також уповноваженим Пенсійним фондом України банком з обслуговування поточних рахунків пенсіонерів і виплати пенсій. Також банк є постійним учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; неодноразовим переможцем конкурсів із залучення коштів місцевих та обласних бюджетів; учасником міжнародної платіжної системи Master-Card International, а так само має власну платіжну систему «Металлкарт». Банк є членом Асоціації українських банків і Першої фондової торгової системи, членом міжнародної системи міжбанківських фінансових телекомунікацій SWIFT.

Корпоративне управління в АТ «МетаБанк» здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства України, насамперед: Цивільного та Господарського кодексів України, Законів України «Про банки і банківську діяльність», «Про акціонерні товариства», «Про цінні папери та фондовий

ринок», інших законів та нормативно-правових актів Національного банку України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також Статуту банку та рішень загальних зборів акціонерів. Органами управління АТ «МетаБанк» є Загальні збори акціонерів, Спостережна рада та Правління. Органом контролю АТ «МетаБанк» є Ревізійна комісія Органом оперативного контролю Спостережної ради є служба внутрішнього аудиту.

Вищим органом управління банку є загальні збори акціонерів, що вирішують будь-які питання діяльності банку. Загальні збори можуть вирішувати будь-які питання діяльності банку. Компетенція загальних зборів визначається законом та Статутом банку.

Наглядова рада банку є органом фінансової установи, що здійснює захист прав вкладників, інших кредиторів та акціонерів банку, і в межах компетенції, визначеної Статутом банку та чинним законодавством України, контролює та регулює діяльність Правління банку.

Правління є виконавчим органом банку, який здійснює управління поточною діяльністю банку, формування фондів, необхідних для статутної діяльності банку, та несе відповідальність за ефективність його роботи згідно з принципами та порядком, встановленими цим Статутом, рішеннями загальних зборів акціонерів і Спостережної ради банку.

Правління банку підзвітне загальним зборам акціонерів та Спостережній раді банку, організовує виконання їх рішень. Правління діє від імені банку у межах, встановлених Статутом АТ «МетаБанк» та законом.

АТ «МетаБанк» пропонує юридичним особам та фізичним особам-підприємцям поточні рахунки для проведення операцій з використанням корпоративних платіжних карток наступних платіжних систем: Внутрішньодержавної платіжної системи «Металкарт»; Міжнародної платіжної системи MasterCard Worldwide (платіжна картка MasterCard Business Int.).

АТ «МетаБанк» входить до групи банків з приватним українським капіталом.

Банком затверджені програми капіталізації на 2017–2024 роки щодо збільшення статутного капіталу банку до 2024 року до розміру не менш ніж 500 млн грн. Збільшення статутного капіталу буде відбуватися за рахунок внесків фізичних та юридичних осіб та спрямування прибутку, отриманого банком за результатами його діяльності в 2018–2029 рр.

В тому числі, з метою нарощення статутного капіталу банку до розміру не менш ніж 200 млн грн у 2017 році, відповідно до вимог постанови Правління Національного банку України від 07.04.2016 № 242, відбулося збільшення статутного капіталу банку на суму не менш ніж 80 млн грн, а саме: на 60 млн грн шляхом розміщення додаткових акцій існуючої номінальної вартості за рахунок додаткових грошових внесків та на 20 млн грн шляхом направлення до статутного капіталу АТ «МетаБанк» прибутку, отриманого ним за результатами діяльності в 2016 році.

Щодо економічних показників діяльності (Додаток А) слід зазначити, що за період аналізу обсяг активів АТ «МетаБанк» зросли на 174658 тис грн грн, або на 28,06% (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Аналіз складу та структури активів АТ «МетаБанк» у динаміці за період 2016-2018 рр.

Показники	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відхилення 2018/2016.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	+,- тис. грн	у структурі, %
1	2	9	4	5	6	7	8	9
Грошові кошти та їх еквіваленти	90428	14,59	75857	10,91	62065	7,79	-28969	-6,74
Кредити та заборгованість клієнтів	299527	98,49	999998	46,18	492910	54,92	199989	15,89
Цінні папери в портфелі банку на продаж	100779	16,19	158992	21,60	98120	12,91	-2659	-9,88
Цінні папери в портфелі банку до погашення	120254	19,92	94097	12,78	140249	17,60	19989	-1,79
Інвестиційна нерухомість	8905	1,49	9940	1,27	9260	0,41	-5645	-1,02

Продовження таблиці 2.1

1	2	9	4	5	6	7	8	9
Основні засоби та нематеріальні активи	96500	5,86	26788	9,64	19689	2,47	-16811	-9,99
Інші фінансові активи	6255	1,01	5628	0,76	4766	0,60	-1489	-0,41
Інші активи	1750	0,28	2585	0,95	4097	0,51	2947	0,29
Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи	17968	2,89	22815	9,10	91866	4,00	19898	1,11
Усього сукупних активів банку	622966	100	796046	100	797024	100	174658	x

Зростання відбулося головним чином, як за рахунок кредитів та заборгованості клієнтів на 199989 тис грн, цінних паперів в портфелі банку до погашення на 19989 тис грн, необоротних активів, утримуваних для продажу на 19898 тис. грн та інших активів на 2947 тис. грн. При цьому основними статтями зменшення вартості активів стали грошові кошти та їх еквіваленти, які на початок 2017 року склали 90428 тис грн, а на кінець 2018 року 62065 тис грн, зменшення склало 28969 тис грн, а також основні засоби та нематеріальні активи зменшення яких за аналізований період становило 16811 тис грн.

В структурі активів банку найбільшу питому вагу займають кредити та заборгованість клієнтів, при цьому збільшення даної статті балансу протягом аналізованого періоду призвело до зростання її питомої ваги – якщо кредити та заборгованість клієнтів у 2016 році становили 98,49% питомої ваги активів, то на кінець 2018 року – 54,92 %, збільшення склало 15,89 п.п. при цьому зменшилася питома вага грошових коштів та їх еквівалентів на 6,74 п.п. Цінні папери в портфелі банку на продаж на кінець 2018 року становили 12,91%, цінні папери в портфелі банку до погашення 17,60%. Загалом протягом аналізованого періоду відбулося зменшення рівня питомої ваги портфелю цінних паперів з 95,51% до 29,91% при абсолютному його

зростанні на 17990 тис. грн.

Динаміка та структура окремих складових активів АТ «МетаБанк» за аналізований період наведена на рис. 2.2.

Рис. 2.2 – Динаміка та структура окремих складових активів АТ «МетаБанк» за період 2016-2018 рр.

Достатня за обсягом та належним чином збалансована ресурсна база банків є важливою передумовою їх прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку учасників ринку. Зміцнення ресурсної бази сприяє підвищенню можливостей банків у задоволенні поточних та інвестиційних потреб суб'єктів господарювання і домогосподарств у додаткових фінансових ресурсах.

Чим вища частка зобов'язань перед клієнтами банку на довгостроковій основі, тим вища стабільна частина ресурсів комерційного банку, що позитивно впливає на його ліквідність і зменшує залежність від міжбанківських позик. Проте строкові депозити є дорогими, що негативно впливає на рентабельність та прибутковість роботи банку. Водночас збільшення частки (понад 90%) банківських

позик підвищує ризик незбалансованої ліквідності, оскільки посилюється залежність банку від зовнішніх джерел фінансування.

Капітал є одним з найважливіших показників діяльності банку, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банк бере на себе в процесі своєї діяльності, та задля забезпечення фінансової стійкості і стабільної діяльності. Політика банку щодо управління капіталом передбачає підтримку його розміру на рівні, необхідному та достатньому для забезпечення належної довіри з боку кредиторів та інших учасників ринку, а також розвитку бізнесу в майбутньому. При цьому враховується вплив рівня капіталу на прибутки акціонерів, у зв'язку з чим банк визнає необхідність підтримання балансу між підвищенням прибутковості, що є можливим в результаті погіршення співвідношення запозиченого та власного капіталу, та перевагами й стабільністю, які забезпечуються за рахунок стійкості позиції капіталу.

Загальна сума капіталу, управління яким здійснює банк, дорівнює загальній сумі регулятивного капіталу. Сума капіталу в управлінні станом на 91 грудня 2018 року складає 256 989 тисяч гривень (на 91 грудня 2017 року - 299855 тис. грн). Станом на 91 грудня 2018 та 2017 років банк дотримувався регулятивних вимог до капіталу.

Аналіз пасивів АТ «МетаБанк» станом на кінець 2018 рік порівняно з 2016 р (табл. 2.2) показав, що обсяг їх залишків зріс на 174658 тис грн, тобто на 28,06%.

Таблиця 2.2 – Динаміка та структура пасивів АТ «МетаБанк» за період 2016-2018 рр.

Пасиви	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відхилення 2018/2016	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	+, -, тис. грн	у струк- турі, %
1. Зобов'язання	465060	74,72	499804	67,09	524915	65,78	59255	-8,94
2. Власний капітал	157906	25,28	242242	92,91	272709	94,22	115409	8,94
Усього пасивів	622966	100	796046	100	797024	100	174658	х

Це відбулося за рахунок суттєвого зростання розмірів власного капіталу, а саме на 79,96% (на 115409 тис. грн), а також збільшення обсягу зобов'язань банку на 12,74% (на 59255 тис грн).

Отже, АТ «МетаБанк» збільшуючи масштаби своєї діяльності залучає власний капітал, який в структурі пасивів у 2018 році складав 94,22% (25,28% у 2016 році), що є позитивним моментом оскільки підвищує надійність фінансової установи та її фінансову стійкість.

Динаміка пасивів банку наведена на рис. 2.3.

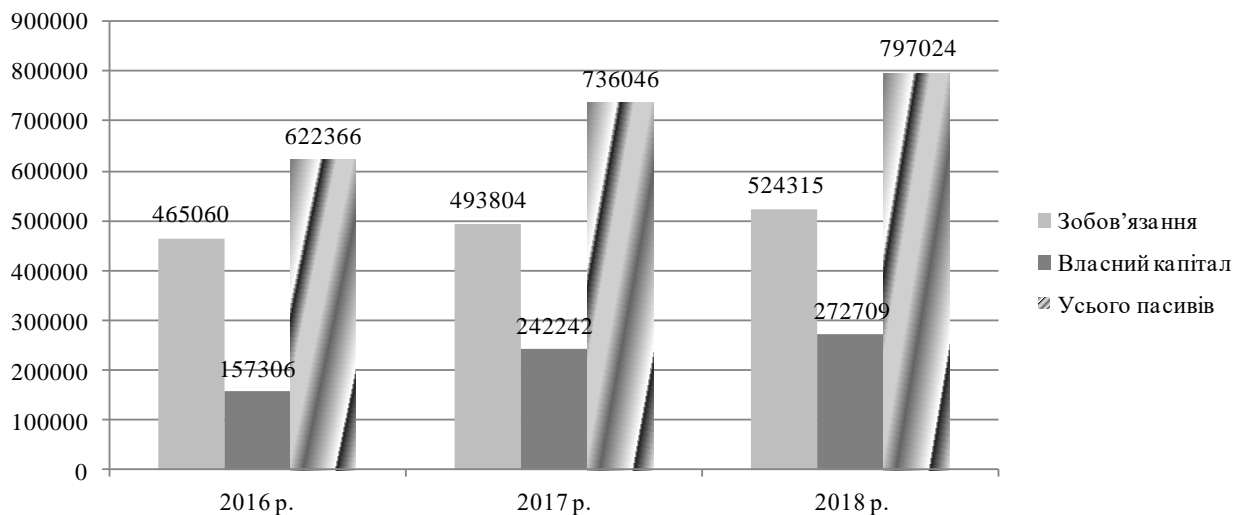

Рис. 2.3 – Динаміка складових фінансових ресурсів банку АТ «МетаБанк» за 2016-2018 рр., тис. грн.

Також слід зазначити, що банком затверджені програми капіталізації на 2018–2024 роки щодо збільшення статутного капіталу банку до 2026 року до розміру не менш ніж 500 млн грн. Збільшення статутного капіталу буде відбуватися за рахунок внесків фізичних та юридичних осіб та спрямування прибутку, отриманого банком за результатами його діяльності в 2017–2029 рр.

Діяльність банку протягом аналізованого періоду була прибутковою. Проведений аналіз динаміки прибутку, на сонові фінансової звітності

(Додаток Б) показав, що за аналізований період чистий прибуток АТ «МетаБанк» збільшився на 9999 тис. грн та становив 90985 тис. грн, у 2016 році банк отримав прибуток у розмірі 20992 тис. грн, у 2017 році – 25761 тис. грн (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Динаміка фінансових результатів АТ «МетаБанк» за 2016-2018 рр., тис. грн.

Найменування статті	Роки			Відхилення (+/-)		Відхилення (%)	
	2016	2017	2018	2018 /2016	2018/ 2017	2018/ 2016	2018/ 2017
Прибуток до оподаткування	25277	91550	97865	12588	6915	49,80	20,02
Витрати на податок на прибуток	4285	5789	6880	2595	1091	60,56	18,85
Прибуток	20992	25761	90985	9999	5224	47,60	20,28

Отже, за результатами аналізу фінансових результатів можна стверджувати, що аналізований період для АТ «МетаБанк» виявився досить вдалим. Банк отримав прибуток загальним розміром 77798 тис. грн. При цьому слід зазначити, що фінансовий результат банків України за 2018 рік є найбільшим на історичному горизонті. За даними НБУ, у 2018 році платоспроможні банки отримали 21,7 млрд грн чистого прибутку. Так, з 77 платоспроможних на 1 січня банків 64 банки були прибутковими та отримали чистий прибуток 94,4 млрд грн, що перекрило збитки 19 банків на 12,7 млрд грн (за 2017 рік збитковими були 19 з 82 діючих на 01.01.2018 банків).

Як зауважує НБУ, суттєве зростання прибутковості банківської системи у минулому році стало можливим за рахунок зменшення відрахувань у резерви при стабільному зростанні процентного та комісійного доходів. Зокрема, обсяг відрахувань банками у резерви скоротився більш як удвічі – з 49,2 млрд грн у 2017 році до 29,7 млрд грн у 2018 році. Водночас чистий процентний та комісійний доходи банківської системи збільшились загалом на 98%.

Основним джерелом процентних доходів продовжують бути доходи

банків від кредитування юридичних осіб (46% від загального обсягу), вкладень в цінні папери (27%) та кредитування фізичних осіб (26%). Водночас посилення ролі комісійних доходів відбулось в умовах розвитку розрахунково-касових та інших супутніх кредитуванню платежів – до 25% у структурі усіх доходів [42].

Таким чином, на основі аналізу ключових показників фінансового стану, слід зазначити, що протягом аналізованого періоду АТ «МетаБанк» збільшив масштаби своєї діяльності. Сукупні активи банку зросли на 174658 тис. грн. Структура активів протягом аналізованого періоду зазнала змін – відбулося суттєве збільшення кредитного портфелю на 199989 тис. грн, якщо у 2016 році у структурі активів кредитний портфель становив 98,49% то на кінець 2018 року – 54,92%. При цьому АТ «МетаБанк» наростив обсяги портфелю цінних паперів до рівня 298969 тис. грн у структурі активів (приріст склав 17990 тис. грн).

Збільшення ресурсної бази банку відбулося як за рахунок збільшення власного капіталу, що є позитивним моментом оскільки підвищує фінансову стійкість та відповідно фінансову надійність. Питома вага власного капіталу АТ «МетаБанк» у 2018 році становила 94,22% (25,28% у 2016 році), загальна сума власного капіталу протягом аналізованого періоду збільшилася на 115409 тис. грн.

Прибуток банку також демонстрував позитивну динаміку, збільшившись протягом аналізованого періоду на 9999 тис. грн., що свідчить про виважену та ефективну ресурсну політику банку.

2.2 Аналіз кредитного портфелю банку

У структурі активів АТ «МетаБанк» кредити займають найбільшу питому вагу і забезпечують отримання ним більшої половини усіх доходів. Кредитні операції є високодохідними, але й разом з тим зростання частки

кредитних вкладень у загальному обсязі активів свідчить про підвищення ризиковості діяльності банку в цілому.

Основні принципи побудови кредитного процесу, розподіл повноважень між колегіальними органами банку з приводу прийняття рішень про кредитування клієнтів, а також вимоги до кредитного портфеля та схильності банку до прийняття ризиків описується у положенні «Про кредитну політику АТ «МетаБанк»» [42].

За даними фінансової звітності банку, його кредитний портфель за період 2016-2018 рр. займав найбільшу частку в активних операціях банку (табл. 2.4). Це можна пояснити тим, що капітал спрямовується у сфери, де визначена найвища норма прибутку.

Таблиця 2.4 – Аналіз кредитного портфеля в структурі активів АТ «МетаБанк» за період 2016-2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018 р. (+/-) від		Відхилення у % 2018 р. від	
				2016 р.	2017 р.	2016 р.	2017 р.
Кредити видані, тис. грн	299527	999998	492910	199989	92972	80,74	27,95
Загальні активи, тис. грн	622966	796046	797024	174658	60978	28,06	8,28
Питома вага кредитів у загальних активах, %	98,49	46,18	54,92	15,84	8,19	41,19	17,61

Найбільша питома вага кредитів у загальних активах банку була в 2018 році і складала 54,92%, в попередні 2016-2017 рр. вона стабільно зростала. При цьому загальна сума кредитів протягом аналізованого періоду мала також позитивну динаміку – якщо на початок 2017 року кредитний портфель АТ «МетаБанк» становив 299527 тис. грн, то на початок 2019 рік – 492910 тис. грн (приріст 199989 тис. грн).

Таким чином, протягом всього досліджуваного періоду відбувалося збільшення обсягів кредитування банківською установою, що є позитивним явищем, адже кредитування – головне джерело отримання прибутку банком.

Дослідимо динаміку та структура кредитного портфеля АТ «МетаБанк» за суб'єктами кредитування (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Динаміка та структура кредитного портфеля АТ «МетаБанк» за суб'єктами кредитування за період 2016-2018 рр.

Назва статті	2016 р.		2017 р.		2018 р.	
	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %
Кредити, надані юридичним особам	224949	82,95	999460	90,84	410459	87,71
Кредити, надані фізичним особам-підприємцям	7064	2,61	4865	1,90	4429	0,95
Іпотечні кредити фізичним особам	26726	9,88	25109	6,72	21997	4,70
Кредити, надані фізичним особам на поточні потреби	12297	4,55	4248	1,14	91041	6,69
Інші кредити, надані фізичним особам	22	0,01	18	0,004	92	0,01
Усього кредитів	270452	100	979694	100	467946	100
Резерв під знецінення кредитів	90925	х	99756	х	95096	х
Усього кредитів за мінусом резервів	299527	х	999998	х	492910	х

Найбільшу питома вагу у кредитному портфелі банку займають кредити юридичним осам. Так, станом на кінець 2018 рокук обсяг кредитування юридичних осіб склав 410459 тис. грн, що складає 87,71% від загального обсягу наданих кредитів, при цьому у 2016 році кредити надані юридичним особам становили 224949 тис. грн (82,95%).

Така висока питома вага кредитування юридичних осіб банківською установою свідчить про незадовільну структуру кредитного портфелю з точки зору галузевої диверсифікації, але при цьому необхідно враховувати структуру кредитів за видами економічної діяльності, настільки вона є диверсифікованої.

Найменшу питому вагу у кредитному портфелі банку займають кредити надані фізичним особам-підприємцям – 0,95% (2,61% у 2016 році) та інші кредити надані фізичним особам –0,01%. Кредити надані фізичним

особам на потреби також мали незначний обсяг, у 2018 році вони становили 6,69% (4,55% у 2016 році). Негативним моментом є також зменшення іпотечних кредитів фізичним особам, їх питома вага у 2018 році становила 4,70% (21997 тис. грн) проти 9,88% у 2016 році (26726 тис. грн).

Динаміку структури кредитного портфелю АТ «МетаБанк» наведено на рис. 2.4.

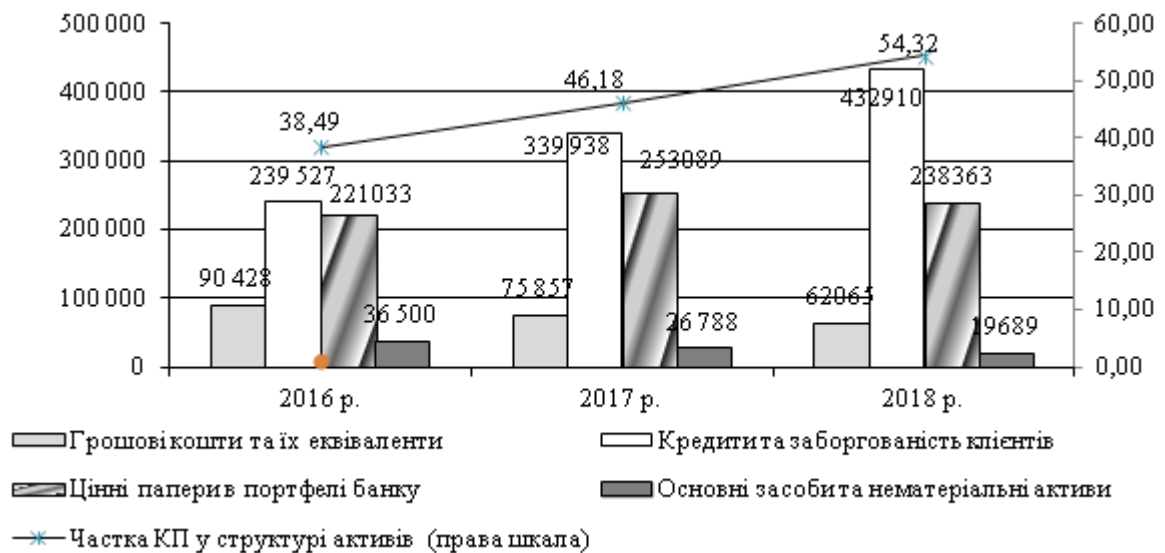

Рис. 2.4 – Динаміка кредитного портфелю АТ «МетаБанк» за суб'єктами кредитування за період 2016-2018 рр.

Аналіз структури кредитів за секторами дає змогу визначити диверсифікацію кредитів за видами економічної діяльності порівняно з попередньою звітною датою.

Структурний аналіз проводиться для визначення надмірної концентрації кредитних операцій в одному сегменті, що підвищує ступінь кредитного ризику. Проте надмірна диверсифікація кредитного портфелю створює певні труднощі в управлінні позиковими операціями та може стати причиною банкрутства банку, тому зарубіжні комерційні банки визначають для себе межі вкладення ресурсів у певний сегмент, тобто застосовують метод лімітування. Ці межі враховують у своїй діяльності кредитний комітет та керівники вищого рівня. Аналіз структури кредитного портфелю

АТ «МетаБанк» за видами економічної діяльності представлений у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Структура кредитів АТ «МетаБанк» за видами економічної діяльності за період 2016-2018 рр., тис грн.

Види економічної діяльності	2016 р.		2017 р.		2018 р.	
	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	89047	92,99	102651	27,47	82285	17,58
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	87924	92,29	187750	50,24	264699	56,55
Фізичні особи	99045	14,44	29970	7,86	59070	11,94
Виробництво харчових продуктів	27229	10,07	29100	7,79	45905	9,68
Текстильне виробництво	20959	7,59	19155	5,19	17842	9,81
Наземний і трубопровідний транспорт	5529	2,04	4692	1,24	4577	0,98
Інше	1900	0,48	1096	0,28	227	0,05
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	625	0,29	-	-	-	-
Усього кредитів та заборгованість клієнтів без резервів	270452	100	979694	100	467945	100

Виходячи з даних таблиці, можна зробити наступні висновки, що загалом у 2018 році порівняно з 2016 роком збільшилися кредити видані на сільське господарство, мисливство, лісове господарство – їх питома вага у 2018 році становила 56,55% проти 92,29% у 2016 році. Також у абсолютній величині відбулося збільшення кредитів фізичним особам та виробникам харчових продуктів. Проте через випереджальне темпу зростання обсягу загального кредитного портфелю над темпами зростання кредитування зазначених видів економічної діяльності розмір їх питомої ваги знизився з 14,44% у 2016 році до 11,94% у 2018 році для статті «Фізичні особи» та з 10,07% у 2016 році до 9,68% у 2018 році для статті «Виробництво харчових продуктів». За іншими видами економічної діяльності відбулося зменшення обсягів кредитування як в абсолютних показниках так і за питомою вагою.

В цілому можна констатувати, що кредитний портфель АТ «МетаБанк»

має недостатній рівень диверсифікації, кредитні операції банку зосередженні на чотирьох галузях економіки. Як надмірну (56,55%), станом на кінець 2018 року, слід визначити концентрацію кредитного портфелю на галузі «Сільське господарство, мисливство, лісове господарство».

Станом на кінець 2018 рік балансова вартість залучених депозитів, які банк отримав в якості забезпечення за кредитними операціями та гарантіями, становила 49451 тис. грн.

При аналізі кредитного портфеля необхідно особливу увагу приділити аналізу прострочених, сумнівних та пролонгованих до повернення кредитів, інформація щодо яких наведена у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз кредитної якості кредитів АТ «МетаБанк» за кредитною якістю за період 2016-2018 рр.

Назва статті/кредити	Юридичним особам	Фізичним особам-підприємцям	Іпотечні кредити фізичних осіб	Фізичним особам на поточні потреби	Інші кредити	Усього
1	2	9	4	5	6	7
2018 рік						
Непрострочені та незнецінені	979129	-	2146	29651	-	410926
У % до кредитного портфелю	85,72	-	0,49	6,70	-	92,91
Прострочені, але незнецінені	10066	-	9255	194	-	19515
У % до кредитного портфелю	2,28	-	0,74	0,04	-	9,06
Знецінені кредити, які оцінені на індивідуальній основі	9416	4429	16596	1228	-	17842
У % до кредитного портфелю	0,77	1,00	9,75	0,28	-	4,09
2017 рік						
Непрострочені та незнецінені	995146	196	7742	2914	18	945416
У % до кредитного портфелю	89,72	0,05	2,07	0,62	-	92,47
Прострочені, але незнецінені	161	9889	1992	902	-	6998
У % до кредитного портфелю	0,04	1,04	0,59	0,08	-	1,70

Продовження таблиці 2.7

1	2	9	4	5	6	7
Знецінені кредити, які оцінені на індивідуальній основі	4159	786	15969	1692	-	21795
У % до кредитного портфелю	1,11	0,21	4,11	0,44	-	5,89
2016 рік						
Непрострочені та незнецінені	219821	2021	6691	4165	17	292655
У % до кредитного портфелю	81,28	0,75	2,45	1,54	0,01	86,02
Прострочені, але незнецінені	162	4048	19174	6494	-	29818
У % до кредитного портфелю	0,06	1,5	4,87	2,98	-	8,81
Знецінені кредити, які оцінені на індивідуальній основі	4960	995	6921	1698		19979
У % до кредитного портфелю	1,61	0,97	2,56	0,69	-	5,17

Як видно з таблиці, сума непрострочених та не знецінених кредитів в 2016 році становила 292655 тис. грн. Всього прострочених, але незнецінених кредитів – 29818 тис. грн, що на 208897 тис. грн менше виданих позик якісним клієнтам. Знецінені кредити, які оцінені на індивідуальній основі становили 19979 тис. грн, що на 218676 тис. грн менше виданих позик якісним клієнтам.

У 2018 році ситуація щодо кредитної якості кредитів мала наступний вигляд: сума непрострочених та не знецінених кредитів становила 410926 тис. грн; всього прострочених, але незнецінених кредитів – 19515 тис. грн, що на 997411 тис. грн менше виданих позик якісним клієнтам; знецінені кредити, які оцінені на індивідуальній основі становили 17842 тис. грн, що на -999084 тис. грн менше виданих позик якісним клієнтам.

Дослідимо зміни за питомою вагою якісних та знецінених кредитів протягом аналізованого періоду. У 2016 році питома вага непрострочених та

не знецінених кредитів становила 86,02%, у 2017 році – 92,47%, у 2018 році – 92,91%. Поліпшення ситуації було викликано в більшій мірі зростанням якості кредитів наданих юридичним особам, якщо в 2016 році їх питома вага становила 81,28%, то у 2018 році – 85,72%. При цьому слід зазначити, що рівень непрострочених та не знецінених позик юридичним особам у 2018 році був меншим ніж у 2017 році на 4,00 п.п.

Щодо знецінених кредитів, які оцінені на індивідуальній основі то їх питома вага протягом аналізованого періоду була незначною і в цілому знизилася з 5,17% у 2016 році до 4,09% у 2018 році.

Структурна динаміка якості кредитів банку АТ «МетаБанк» наведена на рис. 2.5.

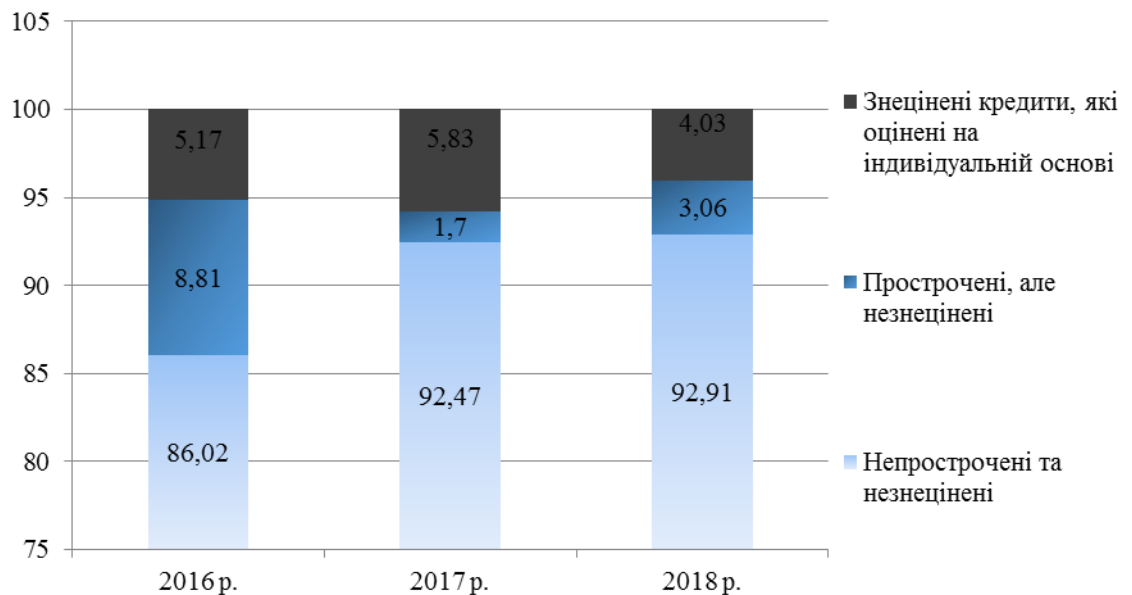

Рис. 2.5 – Структурна динаміка якості кредитів АТ «МетаБанк» за період 2016-2018 рр., %

Доцільно проаналізувати і якість сукупного кредитного портфеля шляхом дослідження наявності недіючих кредитів у кредитному портфелі банку. До 09.01.2017 року банки України визначали якість кредиту на основі класу позичальника та стану обслуговування боргу згідно Постанови НБУ № 29 «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями».

На основі класифікації МВФ до недіючими кредитами є кредити 4 та 5 категорій якості [16].

З 09.01.2017 році банки визначають кредитний ризик операцій на основі вимог Постанови НБУ № 951 «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями». Кредитний ризик за даним нормативним документом визначається на основі показників ймовірності дефолту боржника, рівня втрат у разі дефолту, боргу за активом. Дана Постанова НБУ визначає поняття «непрацюючий актив» – актив, клас боржників/контрагентів за якими визначено як 10-й для юридичних осіб, 2-й для контрагентів за дебіторською заборгованістю, 5-й для всіх інших боржників [17].

МВФ рекомендує включати до недіючих кредитів усі позики, які було прострочено більш ніж на 9 місяці, та позики, обслуговування яких є слабким та незадовільним. До обсягу недіючих кредитів відноситься загальний обсяг заборгованості за ними, а не тільки прострочена сума.

Частка недіючих кредитів у сукупному кредитному портфелі банку за аналізований період зменшилась до 4,09% та станом на кінець 2018 року становила 17842 тис. грн (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Динаміка обсягів недіючих кредитів АТ «МетаБанк» за кредитною якістю за період 2016-2018 рр.

Роки	Недіючі кредити, тис. грн.	Відношення недіючих кредитів до кредитного портфеля,%
2016	19979	5,17
2017	21795	5,89
2018	17842	4,09

При цьому обсяг недіючих кредитів у сукупному кредитному портфелі банку за аналізований період збільшився на 9869 тис. грн. При цьому, частка недіючих кредитів у 2018 році зменшилась порівняно з 2016 роком на 1,14 п.п. Такий розмір недіючих кредитів свідчить про наявність сукупного ризику за всіма кредитними операціями та зобов'язаннями банку з

кредитування і виявляється у зменшенні вартості активів.

Основна частина банківських кредитів видається під заставу, саме це є одним з принципів банківського кредитування. За формами забезпечення зобов'язань з приводу повернення отриманого кредиту наведені в табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз структури кредитного портфеля АТ «МетаБанк» за видами забезпечення за період 2016-2018 рр.

Види кредитів	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відхилення 2018/2016
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Незабезпечені кредити	107	0,04	4694	1,26	207	0,04	100
Кредити забезпечені:							
Кредити, що забезпечені:	270945	99,99	969000	98,74	467799	99,96	197994
- грошовими коштами	49451	18,28	20265	5,42	85279	18,22	95828
- нерухомим майном	81550	90,14	69992	17,12	52902	11,18	-29248
- іншими активами	199944	51,51	284749	76,20	990158	70,56	190814
Усього кредитів та заборгованості клієнтів без резервів	270542	100	979694	100	467926	100	197984

Проаналізувавши дані таблиці, варто зазначити, що сума незабезпечених кредитів у 2018 році незважаючи на збільшення порівняно з 2016 роком на 100 тис. грн становила лише 0,04% від наданих кредитів, що є безумовно позитивним моментом. Як негативний момент слід зазначити збільшення у 2017 році незабезпечених кредитів до рівня 1,26%.

Щодо забезпечення за позиками, то слід відмітити, що у 2018 році найбільша питома вага за видами забезпечення припадає на інші активи – 70,56%, при цьому у 2016 році цей показник становив 51,51%.

Також, слід зазначити, зменшення частки кредитів із недостатнім заставним забезпеченням у 2018 році у порівнянні з 2017 роком зумовлено додатковим оформленням застави та погашенням кредитів, які в минулому періоді були віднесені до категорії з недостатнім забезпеченням. Основними

видами отриманої застави протягом аналізованого періоду були: за кредитами юридичним особам – об’єкти нерухомого майна, обладнання, транспортні засоби, запаси та грошові кошти; за кредитами фізичним особам – іпотека майна житлової нерухомості транспортні засоби та грошові депозити. Динаміка структури кредитного портфелю банку за видами забезпечення наведена на рис. 2.6.

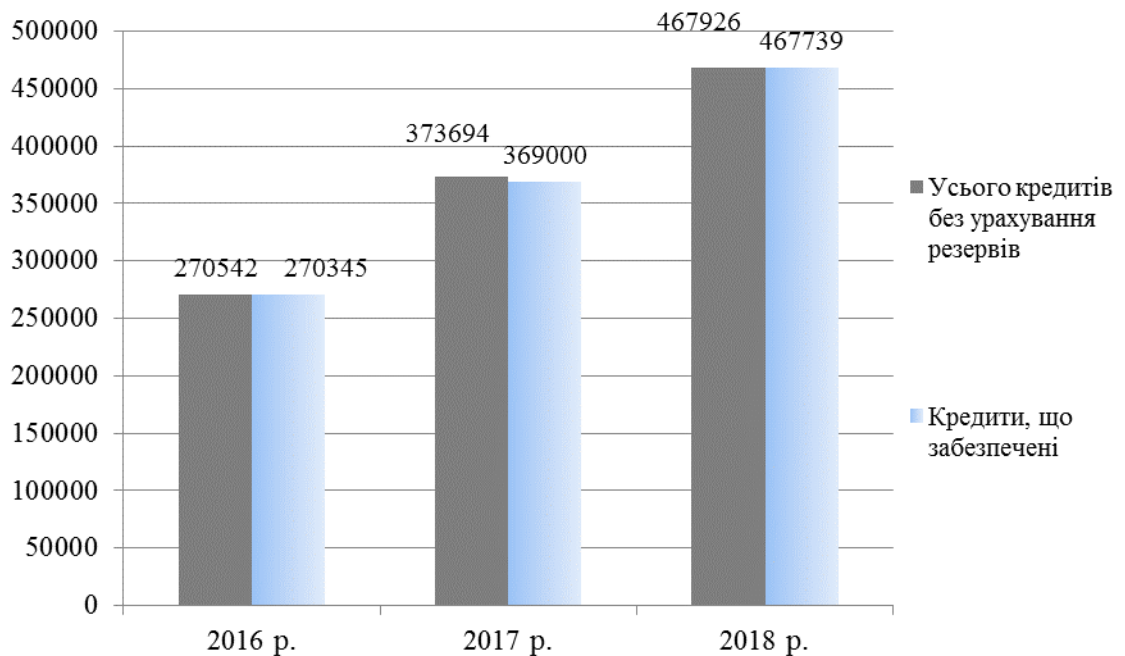

Рис. 2.6 – Динаміка структури кредитного портфелю за видами забезпечення за період 2016-2018 рр., тис грн.

Якщо ж проаналізувати рівень дотримання нормативів кредитного ризику банком за аналізований період (табл. 2.10), то можна побачити, що, згідно з офіційними даними, ситуація з кредитним ризиком є прийнятна але має загальну негативну динаміку зростання ризиків. Фактичні значення нормативів Н7 (максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента) та Н8 (великих кредитних ризиків) нижчі нормативного. Так, за нормативного значення не більше 25% значення нормативу Н7 коливається в межах 29,99–29,66%, а для Н8 за нормативного значення не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу фактичний показник становив 0,586–0,922.

Таблиця 2.10 – Нормативи кредитної діяльності АТ «МетаБанк» за період 2016-2018 рр.

Норматив	Нормативне значення	2016 р.	2017 р.	2018 р	Відхилення
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	Не більше 25%	29,99	29,44	29,66	0,99
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	Не більше 8-ми кратного розміру р/к	92,24	70,54	110,85	18,61
Максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)	Не більше 25%	7,09	0,76	0,96	-6,79

Дотримуються банк і нормативу Н9 (максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами), який взагалі значно нижче нормативного значення.

Використовуючи офіційні дані діяльності банку здійснено розрахунок загального коефіцієнту ефективності управління кредитним портфелем АТ «МетаБанк» (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ «МетаБанк» за період 2016-2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р	Відхилення (+/-)	
				2018/ 2016	2018/ 2017
Доходи від кредитних операцій, тис. грн	77690	74027	87189	9559	19162
Надані кредити, тис. грн	299527	999998	492910	199989	92972
Дохідність портфеля, %	92,4	21,8	20,1	-12,9	-1,6
Безризикова ставка, %	14	14,5	18	4,0	9,5
Перевищення доходності кредитного портфеля над безризиковою ставкою, %	18,4	7,9	2,1	-16,9	-5,1
Сума резерву під заборгованість за кредитами, тис. грн	90925	99756	95096	4111	1280
Показник ризику кредитного портфеля банку, %	12,91	9,99	8,09	-4,82	-1,84
Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку	1,49	0,79	0,26	-1,16	-0,47

Як бачимо станом на останню звітну дату сума доходів за кредитними операціями банку зросла на 9559 тис. грн. При цьому доходи банку від кредитних операцій у 2018 році порівняно з 2017 роком збільшилися на 19162 тис. грн. Показники ризику кредитного портфелю мав максимальне значення у 2016 році – 12,91%, але враховуючи тенденцію його зниження у подальших аналізованих періодах слід констатувати ефективність керівництва банку щодо зниження ризикованості кредитного портфелю.

Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку, який враховує перевищення доходності кредитного портфелю над безризиковою ставкою та показник ризику кредитного портфелю, протягом аналізованого періоду, мав низхідну динаміку. При цьому його зменшення у 2018 році до рівня 0,26 (1,49 – у 2016 році) є наслідком не досить виваженої кредитної політики керівництва банку.

Динаміка коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем банку наведена на рис. 2.7.

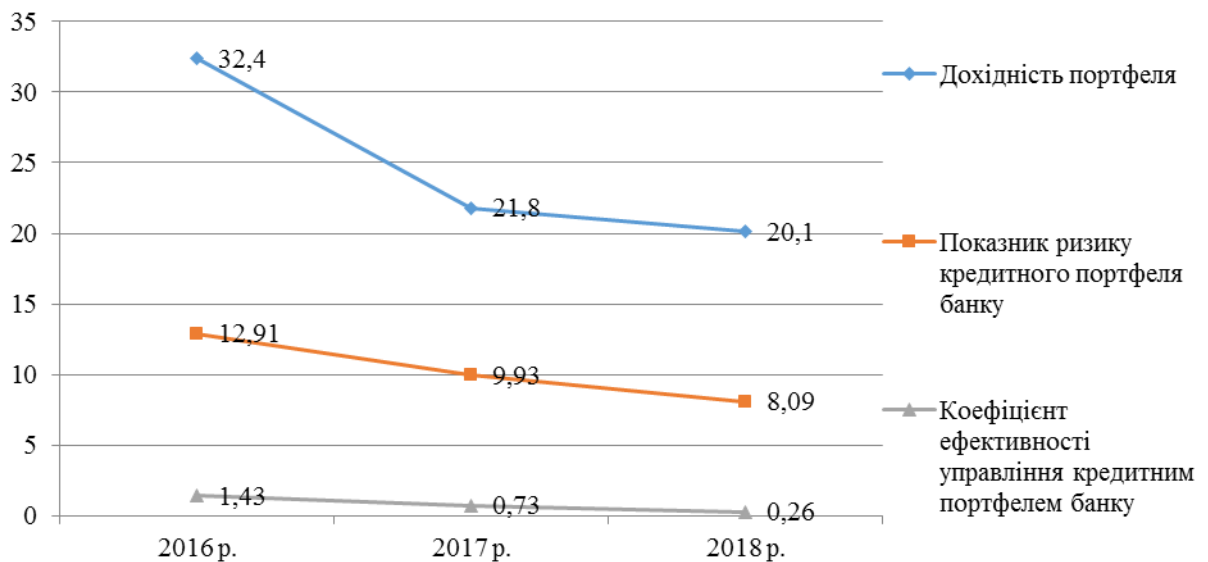

Рис. 2.7 – Динаміка показників ефективності управління кредитним портфелем АТ «МетаБанк» за період 2016-2018 рр.

Таким чином позитивна дія основних показників ефективності

управління кредитним портфелем банку, перевищення дохідності кредитного портфелю над безризиковою ставкою була нівельована показниками ризику кредитного портфеля банку, що спричинило загальне зниження коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку з 1,49 у 2016 році до 0,26 у 2018 році, що є свідченням не досить виваженої кредитної політики керівництва банку.

2.9 Особливості кредитування підприємств банком

Споживачами на ринку корпоративного кредитування є юридичні особи, фінансовий стан яких безпосередньо впливає на обсяги надання кредитів банками, адже «проблемні» підприємства (збиткові, низьколіквідні, з надмірними обсягами дебіторської та кредиторської заборгованості, з падаючим обсягом реалізації тощо) не проходять «фільтр» кредитних підрозділів банків та не можуть розраховувати на значні обсяги кредитів на прийнятних умовах, тобто на тривалі терміни та з помірними відсотковими ставками. Частка збиткових підприємств (за 2019 рік – 94,6 %, за 2014 рік – 40,1 %, за 2015 рік – 29,4 %, за 2016 рік – 26,5 %, за 2017 рік – 29,5 %, за 2018 рік – 22,9 %) в останні роки має тенденцію скорочення, проте зберігається на високому рівні, що суттєво звужує коло юридичних осіб, які можуть розраховувати на кредитування з боку банків [42].

Україна залишається країною з найбільшою часткою проблемних кредитів (NPL) у структурі активів банківської системи: коефіцієнт NPL тут сягає 56,5%. За даними НБУ, частка непрацюючих кредитів у банківській системі України є рекордною. До зростання не обслуговуваних кредитів призвели війна на Сході, анексія Криму, а також спад економічної активності і девальвація гривні, що негативно вплинуло на доходи клієнтів банків. Станом на 01.01.2018 обсяг непрацюючих кредитів становив 500 269 млн грн (56,09%), тоді як на 01.01.2019 обсяг непрацюючих кредитів становив 595770

млн грн, або 55,89% від загального обсягу наданих кредитів, а на 01.04.2019 їхня частка становила 55,24%, що призводить до збільшення непрацюючих активів банків у цілому та скорочує можливості кредитування національної економіки в умовах конкурентного середовища.

Обсяги наданих кредитів та частка непрацюючих кредитів банків України за 2017-2019 рр. представлені в табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Обсяги наданих кредитів та частка проблемних (непрацюючих) кредитів банків України за 2017–2019 рр., млн грн [5].

Показники	Станом на:				
	01.01.2018	01.01.2019	01.02.2019	01.09.2019	01.04.2019
Кредити корпоративному сектору:	892900	959601	944867	922089	996479
- непрацюючі кредити	500269	595770	597729	514540	517910
- частка непрацюючих кредитів, %	56,09	55,89	56,91	55,80	55,24
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами - підприємцями):	174448	202202	204104	209667	207914
- непрацюючі кредити	99959	99086	92990	90897	91461
- частка непрацюючих кредитів, %	59,51	46,04	45,56	44,60	44,12
Міжбанківські кредити, депозити:	97487	28888	97487	99965	95154
- непрацюючі кредити	1084	1079	1084	1082	1085
- частка непрацюючих кредитів, %	2,89	9,71	2,89	9,19	9,09
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування:	2752	2867	2752	2798	2766
- частка непрацюючих кредитів, %	29,06	29,22	29,06	29,14	28,89
Усі кредити:	1189210	1199558	1189210	1162459	1181707
непрацюючі кредити	692 597	690767	692 597	607257	610655
- частка непрацюючих кредитів, %	59,19	52,85	59,19	52,24	51,68
у т. ч. банки з державною часткою, з них:	67,69	67,92	67,69	65,64	65,21
ПАТ «КБ «ПриватБанк»	89,01	89,95	89,01	82,68	82,96
з державною часткою, крім ПАТ «КБ «ПриватБанк»	55,75	54,96	54,54	50,97	50,59
іноземних банківських груп	41,01	98,50	99,80	99,65	99,18
з приватним капіталом	24,08	29,01	29,95	29,09	21,75
неплатоспроможні	49,02	52,04	52,7	51,89	59,12

Найбільшу частку поганих активів сконцентрували великі банки, які

Банки активно надавали мільярдні позики корпоративному сектору, бізнес яких мав збитки. Платоспроможні підприємства, відчуваючи гостру потребу у залученні додаткових фінансових ресурсів, зважаючи на негативну тенденцію в економіці, що складається внаслідок кредитування збиткового бізнесу, змушені скорочувати обсяги виробництва або шукати можливості співпраці з іноземними фінансовими установами для залучення необхідних ресурсів. Особливу увагу фахівців та експертів привертає ситуація з проблемною заборгованістю в державних банках.

Нещодавно НБУ вже провів перше засідання комітету, на якому було ухвалено рішення розробити загальні принципи з урегулювання NPL для банків, що перебувають у державній власності. Проблемний кредитний портфель державних банків України глибоко токсичний не лише тому, що понад 65% позичальників його не обслуговують, але й із погляду слабкої переговорної позиції кредиторів.

У структурі кредитного портфеля державних банків головним складником є корпоративна заборгованість – на неї припадає до 70%.

Основні боржники – це великі холдингові компанії або політично пов'язані особи. Ці борги не продаються, адже немає ефективного та прозорого механізму їх продажу. Передусім це проблеми в судовій системі та недостатній рівень захисту прав кредитора. До того ж державним банкам, маючи в акціонерах Міністерство фінансів, простіше попросити у держави докапіталізацію, ніж працювати над поверненням кредитів. Тож не дивно, що державні банки показали себе вкрай неефективними в роботі з позичальниками. З-поміж присутніх на ринку банків найгірша (у відносному вираженні) ситуація у «ПриватБанку»: частка проблемних кредитів у ньому на 01.04.2019 становила майже 89% кредитного портфеля [5].

На початку 2019 року НБУ підвищив ліміт для портфельної оцінки кредитів юридичним особам – суб'єктам господарювання із 2 млн грн до 5 млн грн. Упровадження банківською системою України сучасних стандартів управління ризиками створює передумови для подальших кроків: 5 грудня

Правління НБУ затвердило зміни до Положення № 951, які мають спростити умови кредитування банками фізичних осіб-підприємців.

Змінами передбачено, що для оцінки фізичних осіб-підприємців банки також зможуть використовувати портфельний підхід. Це правило буде поширене на усі кредити ФОПам до 5 млн грн.

Розглянемо особливості кредитування бізнесу банком АТ «МетаБанк».

Як було зазначено, у 2018 році 56,55% кредитного портфелю банку становлять кредити виробникам с/г продукції. Відповідно для роботи із с/г виробниками у Банку є достатній досвід роботи, а саме:

- розроблені відповідні вимоги щодо клієнтів («портрети» клієнтів, вимоги щодо банку землі, вкладень на 1 га, технологій та ін.);
- кількість с/г підприємств, які кредитуються в Банку у 2018 році – 44 клієнта;
- кредитний портфель агро-кредитів – 947,0 млн грн, загальний банк землі підприємств, які кредитуються, складає 88,9 тис. га (без урахування пов'язаних між собою осіб);
- присутність в 4 областях – Запорізькій, Дніпропетровській, Кіровоградській та Полтавській;
- наявність партнерів/укладених договорів про співпрацю з великими постачальниками, трейдерами.

Банк спроможний зменшити вплив системних криз агрогалузі (ризик неврожаю за областями) і розподілити кредитний потік в часі/зменшення сезонності кредитного процесу, тому що кредитування агробізнесу в більшості проводиться в весняний період, або з метою очікування ціни – в осінній період.

Для реалізації даної програми пропонуються наступні продукти:

- поновлювальна або непоновлювальна кредитна лінія для фінансування поточної діяльності;
- програмні кредити для купівлі основних засобів;

- кредитування під заставу зерна на елеваторі за двойними складськими свідоцтвами (заклад);
- партнерська програма по врахуванню векселів;
- партнерська програма за продуктом «Добрива»;
- фінансування експорту с/г продукції (партнерська програма);
- агророзписки;
- фінансування укладених договорів поставки (партнерська програма);
- врахування авальованих векселів.

Процедура надання позики юридичним особам передбачає послідовність визначених дій та процедур. Перелік основних документів, які повинен надати в банк корпоративний клієнт для отримання кредиту наведено в табл. 2.19.

Таблиця 2.19 – Перелік основних документів необхідних для отримання кредиту в банку АТ «МетаБанк»

Назва документів	Характеристика
1	2
1. Клопотання	– заява на отримання кредиту
2. Картка позичальника	– для отримання і надання інформації до Бюро Кредитних історій.
3. Юридична справа Позичальника ((Майнового Поручителя/Поручителя))	– витяг/виписка з Єдиного Державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; – статут; – довідка з Єдиного Державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців або Свідоцтво про державну реєстрацію; – довідка з управління статистики; – документи, що підтверджують обрання, призначення керівника/представника, картка із взірцями підписів; – інформація про акціонерів та їх частки в Статутному фонді.
4. Дозвіл уповноваженого органу управління підприємства на отримання кредиту та надання забезпечення	– виписка з протоколу зборів акціонерів (засновників) або виписка з протоколу засідання Спостережної ради.

Продовження таблиці 2.19

1	2
5. Фінансово-економічна документація за останні 4-ри календарні квартали у випадку відсутності інших кредитів в Банку	<ul style="list-style-type: none"> – фінансова звітність (форма № 1-4); – річна декларація про прибуток; – оборотні відомості по окремих рахунках та розшифровка окремих статей балансу (на вимогу Банку); – аудиторський висновок про діяльність та примітки до фінансової звітності тощо (у випадку їх наявності); – розшифровки основних статей балансу, що перевищують 10% валюти балансу, збитків із зазначенням причин і термінів їх виникнення та джерел погашення; – розшифровки дебіторської та кредиторської заборгованості на актуальну дату.
6. Довідки, договори	<ul style="list-style-type: none"> – довідки з усіх обслуговуючих банків (крім АТ «МетаБанк») про рух коштів за всіма – діючими поточними рахунками за останніх 6 місяців/12 місяців (для клієнтів із сезонним характером виробництва (помісячно); – довідки з усіх обслуговуючих банків (крім АТ «МетаБанк») про наявність/відсутність кредитної заборгованості та стан обслуговування цієї заборгованості, а також довідка про відсутність іншої заборгованості в інших банках; – довідка про пов'язаних осіб, в т.ч. довідки про заборгованість пов'язаних осіб (від позичальника або пов'язаної особи); – копії Кредитних Договорів у випадку наявності кредитів в інших банках
7. Економічне обґрунтування	– план доходів та витрат/Бізнес-план із додатками в залежності від об'єкта кредитування.
8. Документи, що підтверджують цільове використання кредитних коштів:	<ul style="list-style-type: none"> – контракти/договори/угоди, для виконання яких необхідні кредитні кошти, а також – додатково: специфікації, рахунки-фактури, накладні, декларації тощо.

Банк надає кредити на розвиток бізнесу, який спрямований фінансування:

- нового напрямку діяльності;
- придбання приміщень для ведення поточної діяльності, обладнання, автотранспорту та інше;
- придбання товарів, сировини і матеріалів для власних потреб.

Особливості даного кредитного продукту банку АТ «МетаБанк» дають

можливість реалізувати декілька інвестиційних цілей в рамках однієї кредитної програми; мають тривалий термін кредитування (до 9-ох років); передбачають оперативне отримання кредитного рішення.

Умови кредитування на розвиток бізнесу наведено в табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Умови кредитування в банку АТ «МетаБанк» на розвиток бізнесу

Умови кредиту	Характеристика умов кредиту	
Вид кредиту	<ul style="list-style-type: none"> – кредит; – відновлювальна кредитна лінія; – невідновлювальна кредитна лінія. 	
Термін кредиту	від 1 до 96 місяців	
Валюта кредиту	Гривня, долар США, Євро	
Процентна ставка	18%, 11%, 10%	
Можлива сума кредиту	від 100 000,00 грн (або еквівалент)	
Забезпечення по кредиту	Основне	<ul style="list-style-type: none"> – нерухомість; – транспортні засоби (куплені за кредитні кошти); – обладнання (купується за кредитні кошти).
	Додаткове	<ul style="list-style-type: none"> – товари в обороті; – майнові права.
Умови погашення кредиту (траншів кредиту)	Згідно графіка, встановленого Банком	
Умови погашення процентів	Щомісячно	
Додаткові умови	Позичальник повинен відкрити в АТ «МетаБанк» поточний рахунок і встановити систему «Клієнт-Банк».	

Також Банк надає кредити на комерційну нерухомість, що передбачає можливість надання в якості додаткової застави нерухомості з метою зменшення початкового внеску до 0% та мають термін до 5 років.

Кредит на рефінансування передбачають використання кредитних коштів на погашення заборгованості по кредиту, що виникла на підставі раніше укладеного кредитного договору. Даний вид кредиту дає можливість поліпшення умов кредитування. Також передбачається можливість об'єднання декількох кредитів та можливість використання отриманих

кредитних коштів на інші потреби бізнесу за рахунок збільшення суми кредиту. Термін кредиту на рефінансування також до 5 років.

Кредит на поповнення обігових коштів призначено для фінансування тимчасових потреб компанії в оборотних коштах, таких як: придбання товарів з метою їх подальшої реалізації; придбання послуг, сировини, матеріалів, які будуть використані у виробництві продукції; інших поточних потреб бізнесу. Тарифи на обслуговування зазначених кредитних продуктів наведено в табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Тарифи банку АТ «МетаБанк» на обслуговування кредитів

№ з/п	Назва банківської операції, послуги	Тариф	Примітка
1	2	9	4
1	Комплексна експертиза кредитної заявки (овердрафту, поруки, факторингу, аваль векселів, застави і т.п.)	1500,00 грн	-
2	Оформлення договорів		
2.1	Оформлення договорів на видачу кредиту (овердрафту, поруки, Факторингу, аваль векселів, застави і т.п.)	500,00 грн	-
2.2	Термінове оформлення документів та/або внесення необхідних змін для отримання кредиту (овердрафту, поруки, факторингу, аваль векселів, застави і т.п.)	800,00 грн	оформлення/внесення змін впродовж 2-х днів
9	Надання кредиту (овердрафту, поруки, факторингу і т.п.)	до 9%	за індивідуальним рішенням Кредитного комітету
4	Пролонгація договору	1% від суми заборгованості на дату лонгації	-
5	Обслуговування кредиту (овердрафту, поруки, факторингу і т.п.)	до 0,5%	за індивідуальним рішенням Кредитного комітету
6	Реєстрація застави рухомого майна в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна	200,00 грн	-
7	Витяг з Державного реєстру обтяжень рухомого майна	200,00 грн	-
8	Внесення змін до запису в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна	200,00 грн	-
9	Виключення запису про реєстрацію застави	450,00 грн	-

	з Державного реєстру обтяжень рухомого майна		
--	--	--	--

Продовження таблиці 2.15

1	2	9	4
10	Надання документів про виключення запису з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та вилучення	950,00 грн	-
11	Витяг з державного реєстру речових прав на нерухоме майно	200,00 грн	-
12	Витяг з єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців	100,00 грн	-
19	Прийняття на відповідальне зберігання матеріальних цінностей або цінних паперів клієнта у зв'язку з їх заставою	1-5%	по оціночній вартості цінностей
14	Надання консультацій з розробки ТЕО, бізнес-плану	До 1000,00 грн	-
15	Довідка про наявність/відсутність/стан заборгованості за кредитом	100 грн	в продовж 9-х банківських днів
16	Надання довідки про наявність/відсутність/стан заборгованості за кредитом протягом 1 дня	200 грн	за 1 довідку

Під час надання кредитних послуг цінова політика банку АТ «МетаБанк» є однією із основних складових кредитної діяльності та використовується для визначення рівня відсоткових ставок за кредитами, тарифів, комісійних, премій, знижок.

Розрахунок процентної ставки по кредиту під заставу депозиту, банком АТ «МетаБанк» здійснюється за формулою: процентна ставка по депозиту, що пропонується в якості забезпечення, плюс норма маржі.

У разі надання кредиту і депозиту в різних валютах (кредит у грн, депозит у валюті), процентна ставка по кредиту визначається за формулою:

$$K_{\text{кр}} = D_{\text{пр}} + M \quad (2.1),$$

де $K_{\text{кр}}$ – процентна ставка по кредиту,

$D_{\text{пр}}$ – процентна ставка по типу депозиту в гривні з параметрами, аналогічними параметрам депозиту у валюті, що пропонується в якості забезпечення;

M – маржа.

АТ «МетаБанк» пропонує своїм клієнтам-юридичним особам та фізичним особам – суб'єктам підприємницької діяльності кредити та кредитні лінії як у національній, так і в іноземній валюті.

Як вже зазначалось, за результатами 2018 року середнє значення відсоткової ставки за кредитами, наданим суб'єктам господарювання, складало 17,5% в національній валюті та 8,0% в іноземній валюті.

Відсоткові ставки Банку за кредитами бізнесу 2018 році незначно перевищували середня значення відсоткової ставки за кредитами суб'єктам господарювання у банківській системі (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Процентні ставки за кредитами бізнесу банку АТ «МетаБанк» у 2018 році

Валюта кредиту	Процентна ставка, %
Кредит на поповнення оборотних коштів	
гривня	від 21,0
долар США	від 11,5
євро	від 11,5
Кредит на розвиток бізнесу	
гривня	від 21,0
долар США	від 11,0
євро	от 10,0
Кредит на комерційну нерухомість	
гривня	від 18,0
долар США	від 11,0
євро	від 11,5
Кредит на рефінансування	
гривня	від 21,0
долар США	від 12,0
євро	від 11,5
Кредит під заставу депозиту	
Заставадавець - фізична особа (валюта депозиту)	
гривня	маржа - від 9,5%
долар США	маржа - від 9,5%
євро	маржа - від 9,5%
Заставадавець - юридична особа (валюта депозиту)	
гривня	маржа - від 2,0%
долар США	маржа - від 9,0%
євро	маржа - від 9,0%

Найбільші процентні ставки в банку АТ «МетаБанк» становлять кредити надані на поповнення оборотних коштів, та на кредити рефінансування – від 21%.

Розмір процентної ставки за кредитом на комерційну нерухомість та на розвиток бізнесу становить 18%, що є позитивним оскільки дає можливість фінансувати діяльність суб'єктів господарювання на умовах розвитку.

Приймаючи рішення про надання позик корпоративним клієнтам, банк АТ «МетаБанк» оцінює потенційних позичальників на основі їх фінансового стану, відображеного у фінансовій звітності, кредитної історії у банку та в інших фінансових установах, а також рівня ризику, пов'язаного з наданням позики конкретному позичальнику, використовуючи рейтингову шкалу.

Відповідальним за якість та повноту проведення аналізу фінансового стану позичальника є клієнт-менеджер. Відзначимо, що основний акцент при оцінці кредитоспроможності підприємства робиться на: дослідженні фінансової та управлінської звітності; аналізі ринку, на якому функціонує позичальник; вивченню та оцінці ділової репутації підприємства. Для повноти та об'єктивності фінансового аналізу є необхідним виїзд кредитного працівника Банку на місце ведення бізнесу (табл. 2.17).

Таблиця 2.17 – Функціональні обов'язки клієнт-менеджера банку АТ «МетаБанк» при виїзді на місце ведення бізнесу позичальника

№ з/п	Функціональні обов'язки	Документальне джерело для оцінки
1	Достовірність знаходження бізнесу за заявленим позичальником адресами	Правовстановлюючі документи, договори оренди, заява на отримання кредиту
2	Огляд та обстеження необоротних активів, оцінка їх стану, відповідність фактичного використання функціональному призначенню	Інвентарні картки, договори оренди
9	Огляд товарно-матеріальних запасів клієнта, порівняння їх суми з наданими бухгалтерськими даними	Картки складського обліку
4	Оцінка предмету застави	Документи на право власності на предмет застави, інвентарні картки

У визначених внутрішніми положеннями Банку у певних випадках можливим є проведення експрес-аналізу, при якому не здійснюється виїзд на місце фактичного місцезнаходження бізнесу клієнта. Така оцінка будується на рейтинговій оцінці галузі та на відповідності заздалегідь обумовленим показникам.

Важливою вимогою кредитування позичальника під заставу майна є покриття заборгованості по кредиту ліквідним забезпеченням з диверсифікацією заставного майна відповідно до умов надання кредиту (зокрема, коефіцієнт покриття суми кредиту ліквідаційною вартістю не менше 1,0 та може змінюватись в залежності від типу та виду майна, що пропонується у забезпечення). Внутрішніми положеннями про Кредитування регламентовано співвідношення ліквідаційної вартості забезпечення до суми наданих кредитних коштів в залежності від класу позичальника (табл. 2.18).

Таблиця 2.18 – Співвідношення ліквідаційної вартості забезпечення до суми наданих кредитних коштів залежно від класу позичальника

Клас позичальника	Співвідношення ліквідаційної вартості забезпечення до суми наданих кредитних коштів, разів
1-2	Не менше 1,0
3-5	Не менше 1,0
6-7	Не менше 1,9

Варто зазначити, що при наданні кредиту виключно під поруку або гарантію юридичної особи банку АТ «МетаБанк» здійснює аналіз фінансового стану такого поручителя або гаранта у порядку, встановленому внутрішніми положеннями про кредитування.

Таким чином, на основі дослідження особливостей кредитування бізнесу банком АТ «МетаБанк» слід зазначити наступне.

Банк здійснює кредитування бізнесу за такими напрямками: кредити на розвиток бізнесу; кредити на комерційну нерухомість; кредити на рефінансування; кредити на поповнення обігових коштів суб'єктів господарювання.

Відсоткові ставки Банку за кредитами бізнесу 2018 році незначно перевищували середня значення відсоткової ставки за кредитами суб'єктам господарювання у банківській системі.

Висновки до розділу 2

Протягом аналізованого періоду банк збільшив масштаби своєї діяльності. Сукупні активи банку зросли на 174658 тис. грн. Структура активів протягом аналізованого періоду зазнали змін, відбулося суттєве зростання кредитного портфелю на 199989 тис. грн, якщо у 2016 році у структурі активів кредитний портфель становив 98,49% то на кінець 2018 році – 54,92%. Протягом аналізованого періоду відбулося зменшення рівня питомої ваги портфелю цінних паперів з 95,51% до 29,91% при абсолютному його зростанні на 17990 тис. грн.

Збільшення ресурсної бази банку відбулося як за рахунок збільшення власного капіталу, що є позитивним моментом оскільки підвищує фінансову стійкість та відповідно фінансову надійність. Питома вага власного капіталу банку у 2018 році становила 94,22% (25,28% у 2016 році), загальна сума власного капіталу протягом аналізованого періоду збільшилася на 115409 тис. грн.

Прибуток банку також демонстрував позитивну динаміку, збільшившись протягом аналізованого періоду на 9999 тис. грн, що свідчить про виважену та ефективну ресурсну політику банку.

Кредитний портфель банку має низький рівень диверсифікації – кредитні операції банку зосереджені на чотирьох галузях економіки. Як надмірну (56,55%), станом на кінець 2018 року слід визначити концентрацію кредитного портфелю на галузі «Сільське господарство, мисливство, лісове господарство».

У 2018 році АТ «МетаБанк» продемонстрував позитивні зміни щодо якості кредитного портфелю, оскільки порівняно з 2016 рік питома вага непрострочених та незнецінених позик зросла з 86,02% до 92,91%, кредитна

дисципліна юридичних осіб поліпшилася, що відповідно позитивно вплинуло на якість кредитного портфелю.

Водночас позитивна дія основних показників ефективності управління кредитним портфелем банку, перевищення дохідності кредитного портфелю над безризиковою ставкою була нівельована підвищенням показника ризику кредитного портфеля банку, що спричинило загальне зниження коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку з 1,49 у 2016 році до 0,26 у 2018 році, що є свідченням не досить виваженої кредитної політики керівництва банку. Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку мав низхідну динаміку.

Банк здійснює кредитування бізнесу за такими напрямками: кредити на розвиток бізнесу; кредити на комерційну нерухомість; кредити на рефінансування; кредити на поповнення обігових коштів суб'єктів господарювання.

Відсоткові ставки банку за кредитами бізнесу 2018 році незначно перевищували середня значення відсоткової ставки за кредитами суб'єктам господарювання у банківській системі. Найбільші процентні ставку в банку АТ «МетаБанк» становлять кредити надані на поповнення оборотних коштів, та на кредити рефінансування – від 21%.

3 ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ БАНКОМ АТ «МЕТАБАНК»

3.1 Удосконалення організаційного забезпечення оцінки кредитоспроможності підприємства-позичальника

Аналіз кредитоспроможності позичальника відіграє значну роль у ризик-менеджменті банку, виступаючи самостійним блоком економічного аналізу, за результатами якого виникають кредитні відносини між позичальником та кредитором. В сучасних умовах аналіз кредитоспроможності позичальника виступає важливим інструментом для ідентифікації, оцінки та управління кредитними ризиками, що висуває нові вимоги до аналітичного механізму банківського менеджменту та його забезпечення. При формуванні механізму оцінки кредитоспроможності позичальника важливим є наявність та розвиток його організаційного забезпечення [19].

Метою даного підрозділу є вивчення питань формування та розвитку етапів організаційного забезпечення механізму аналізу кредитоспроможності позичальника-юридичної особи, дослідження переваг і недоліків способів організації кредитування, оснований на внутрішньому та зовнішньому рейтингах, та розробка алгоритму інформаційної взаємодії суб'єктів аналізу за виділеними організаційними етапами при здійсненні внутрішнього рейтингування.

Організаційна структура, яка відповідає за оцінку кредитоспроможності позичальника, як правило, представлена аналітичним структурним підрозділом, що приймає управлінське рішення про надання кредиту. Кредитні операції з позичальниками проводяться у відділі кредитування, мета функціонування якого [12]:

- задоволення потреб клієнтів (фізичних та юридичних осіб) в отриманні кредитних коштів;
- формування кредитного портфеля банку.

Організаційний процес оцінки кредитоспроможності позичальника є складовою частиною кредитного циклу. В цілому кредитний цикл можна визначити як сукупність етапів та дій працівників кредитного відділу банку щодо оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника, надання та обслуговування кредиту, здійснення контролю за його погашенням [92].

Використовуючи поділ кредитного циклу на 9 основні етапи: передкредитний етап (або переддоговірна робота); договірний (видача та супроводження кредиту; післядоговірний (моніторинг кредитної діяльності) [9, 14], автори стверджують, що аналіз кредитоспроможності відноситься до важливої стадії передкредитної (переддоговірної роботи).

Звичайно, що в кожному банку процес управління кредитним ризиком буде відрізнятися в залежності від його організаційної структури, спеціалізації, величини, водночас сутність цього процесу та його послідовність є однаковими.

Відповідальним за якість та повноту проведення аналізу фінансового стану позичальника є клієнт-менеджер.

Досить важливим обов'язком клієнт-менеджера на етапі проведення фінансово-економічного аналізу є обробка, систематизація і аналіз отриманої від позичальника інформації. Клієнт-менеджер розраховує фінансові показники, зазначені в Положенні про кредитування, та визначає рейтинг позичальника. Відзначимо, що важливим є врахування позабалансових зобов'язань позичальника при розрахунку показників фінансової стійкості та платоспроможності.

Значно зменшити рівень кредитного ризику банківської установи можливо на підставі використання методик комплексного багатofакторного аналізу кредитоспроможності позичальників, з урахуванням впливу позабалансових ризиків, що дозволить створити надійну базу даних для

подальшої інтегральної рейтингової оцінки конкретного позичальника та прийняти виважене управлінське рішення щодо надання кредитних коштів позичальнику [98].

Позабалансові рахунки призначені для обліку наявності і руху коштів та їх джерел, які не належать даному підприємству, проте знаходяться певний час у його розпорядженні або на його збереженні. Господарські акти, пов'язані зі змінами у складі засобів та їх джерел, що не належать даному підприємству, в балансі не відображаються, оскільки вони враховуються в балансах інших підприємств. Для контролю за зазначеними цінностями відкриваються спеціальні рахунки, що носять назву позабалансових. Характерним для цих рахунків є те, що вони не включені в даний час в загальну систему рахунків бухгалтерського обліку, на яких господарські акти відображаються методом подвійного запису.

Найбільш поширеними видами позабалансових зобов'язань є [12]:

- гарантії і поручительства під продукцію і інші активи фірми при отриманні позик або позик як самою фірмою, так і третіми особами, по відношенню до яких ця фірма виступає гарантом;
- спори і судові процеси, ініційовані проти фірми;
- незабезпечені зобов'язання по пенсійних виплатах, виплатах по каліцтвах, і інших виплатах своїм співробітникам, яких фірма повинна здійснювати в майбутньому;
- податки, збори, пені, штрафи, нараховані, але ще не відображені у фінансовому обліку;
- наявність застав на майно фірми;
- наявність зобов'язань з довкілля охорони, що підлягають виконанню фірми в майбутньому.

Позабалансові зобов'язання підприємства цікавлять передусім кредиторів, оскільки можливі фактичні претензії на активи фірми неминуче зменшують розмір засобів, які могли б бути спрямовані на погашення боргів кредиторам. Ці обставини змушують кредиторів до видачі позик робити

оцінку ризиків по позабалансових зобов'язаннях позичальників.

Неврахування АТ «МетаБанк» їх у методиці оцінки кредитоспроможності призводить до викривлення достовірності інформації про клас, до якого відноситься позичальник. Тому до складу функціональних обов'язків клієнт-менеджера АТ «МетаБанк» необхідно віднести дослідження стану позабалансового обліку у позичальника. Зокрема, необхідно проаналізувати наявність наданих позичальником гарантій, що дозволить уникнути ситуацій з різким погіршенням фінансового стану позичальника при виконанні таких гарантій по відношенню до підприємства-принципала.

При правовій оцінці наданих документів необхідною є наявність службової записки адміністратора головного управління банку з наданням повного пакету документів, передбаченого внутрішніми положеннями банку.

Такий висновок повинен містити коротке обґрунтування і виноситись на розгляд Колегіального органу банку. При наявності у висновку юридичної служби зауважень щодо правового забезпечення наданих документів додатково необхідно перевірити документи з усуненими зауваженнями. У випадку, якщо всі зауваження виправлено, працівник юридичного відділу проставляє відповідний запис на висновку «Документи, які зазначені у зауваженнях юридичної служби та зафіксовані у рішенні (реквізити рішення та колегіальний орган банку з питань кредитування, що його прийняв) надані», дата, підпис та розшифровка підпису візуючого».

Вважаємо оцінку позабалансових ризиків по кредитній операції необхідним включити до функціональних обов'язків працівників створеного підрозділу з управління ризиками. Інформаційним забезпеченням такого аналізу повинні стати дані по забезпеченню кредитних операцій, надані клієнт-менеджером. Значним недоліком роботи банківських установ є оцінка операцій, де підприємство-позичальник виступає принципалом, але відсутність даних про операції, де він виступає в якості гаранта.

Слід зазначити, що фінансовий стан позичальника-гаранта може

значено погіршитись в результаті невиконання боргових зобов'язань третього підприємства-принципала перед банком, що при проведенні кредитного аналізу гаранта не враховується.

В цьому контексті нами запропоновано до Положення про кредитування банку внести зміни до розділу «Забезпечення кредитних операцій» та «Експертиза ризик-менеджменту», де врахувати оцінку позабалансових зобов'язань підприємства-позичальника. Констатуючим документом по проведеному аналізу позабалансових зобов'язань запропонувати окремий додаток до Резюме «Оцінка позабалансових зобов'язань (позабалансових ризиків) позичальника».

Запропонована структура такого додатку матиме такий вигляд (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Запропонований додаток до Резюме «Оцінка позабалансових зобов'язань (позабалансових ризиків) позичальника по проекту, що кредитується»

Підприємства-принципала по відношенню до позичальника	Сума наданих позичальником гарантій	Термін виконання зобов'язань принципала по іншому кредитному проекту	Оцінка ризиків невиконання зобов'язань принципала по іншому кредитному проекту	Вплив на показники фінансової стійкості та платоспроможності позичальника у випадку невиконання зобов'язань принципала за іншим кредитним проектом
X	X	X	X	X
Висновок Департаменту ризик-менеджменту щодо рівня ризику проекту, що кредитується, з врахуванням позабалансових ризиків позичальника				
Висновок клієнт-менеджера щодо оцінки позабалансових зобов'язань (позабалансових ризиків) позичальника по проекту, що кредитується				

Розшифровку позабалансових зобов'язань доцільно здійснювати станом на останню звітну дату і на поточну дату (якщо зі звітної дати пройшло більше одного місяця або відбулись зміни у структурі таких зобов'язань).

При оцінці кредитоспроможності позичальника в ході аналізу позабалансових зобов'язань необхідно дослідити: терміновість погашення таких зобов'язань; доступ до рефінансування та кредитного портфеля; аналіз забезпечення в контексті можливого його дублювання; наявність прострочених позабалансових зобов'язань.

Доречним вважаємо також у кредитній історії підприємства-позичальника передбачити пункт щодо наявності у минулому позабалансових зобов'язань підприємства-позичальника перед підприємствами-принципалами з деталізацією сум та термінів виконання взятих на себе гарантій.

Деталізація та уточнення змісту етапів організаційного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника та їх особливостей представлено в Додатку В.

На наш погляд, важливою умовою ефективності управлінського рішення про надання кредиту є функціонування відокремленого структурного підрозділу з управління кредитними ризиками. В більшості комерційних банків такий підрозділом виступає Департамент ризик-менеджменту.

Однак необхідним є виконання низки принципів, покладених в основу його функціонування:

- пряма підпорядкованість керівнику банку або його заступникам, що виключає оперативну діяльність такого підрозділу;
- достовірність та повнота інформаційного забезпечення їхньої діяльності, що сприятиме оперативності аналізу ризиків кредитної операції;
- відсутність взаємодії з позичальниками банку, що підвищує об'єктивність аналізу ризиків.

В контексті організації аналізу кредитоспроможності клієнта у міжнародній практиці існують два способи процесу рейтингування підприємств-позичальників [69]:

- спосіб, який передбачає визначення рейтингу позичальника

сторонньою організацією (рейтинговим агентством, кредитним бюро) та називається способом, орієнтованим на зовнішній рейтинг;

– спосіб, орієнтований на самостійне визначення рейтингу позичальника кредитним відділом (працівником) банку та називається способом, орієнтованим на внутрішній рейтинг.

Перевагою першого способу є високий рівень кваліфікації працівників, що спеціалізуються на встановленні зовнішнього рейтингу, недоліком – відсутність особистого контакту з позичальником, що ускладнює об'єктивність оцінки неформалізованих показників у методиці аналізу кредитоспроможності та значний рівень затрат на проведення оцінки (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Переваги та недоліки способів організації аналітичної роботи з оцінки кредитоспроможності в Україні [59]

Найменування способу	Зміст способу	Переваги	Недоліки
Спосіб, орієнтований на зовнішній рейтинг	Функціонування кредитних бюро (рейтингових агентств)	Відсутність витрат часу на розрахунок рейтингу та формування інформаційної бази для його визначення; високий професіоналізм працівників кредитного бюро (рейтингового агентства)	Закритість методик рейтингування для широкої громадськості; Високі затрати на оплату послуг бюро (агентства)
Спосіб, орієнтований на внутрішній рейтинг	Передбачає визначення рейтингу менеджером банку або працівником кредитного відділу	Фактор особистого спілкування з клієнтом; відсутність додаткових витрат на зовнішнє рейтингування	Високі вимоги до кваліфікації суб'єктів (клієнт-менеджера); витрати часу на розрахунок рейтингу та збір інформації про клієнта

Як показує закордонний досвід, у світі існують такі крупні рейтингові агентства, як Moody's Investor Services, StandardSPoor's Rating Group, Fitch ІВСА, послугами яких можуть скористатись банки, фінансово-кредитні установи, які мають значний обсяг фінансових ресурсів та діяльність яких є масштабною, оскільки послуги таких рейтингових агентств є дорогими.

Особливістю методик, що застосовуються визнаними рейтинговими агентствами, є їх постійне коригування під вимоги часу (гнучкість), орієнтація на формалізовані та неформалізовані показники, закритість для широкого кола користувачів [55].

Для вітчизняних банків користування послугами кредитних бюро ускладнено з причини нерозвиненості останніх, що призводить до зосередження на внутрішньому рейтингуванні.

Цілісний погляд на організаційне забезпечення оцінки кредитоспроможності представлений на рис. 3.1.

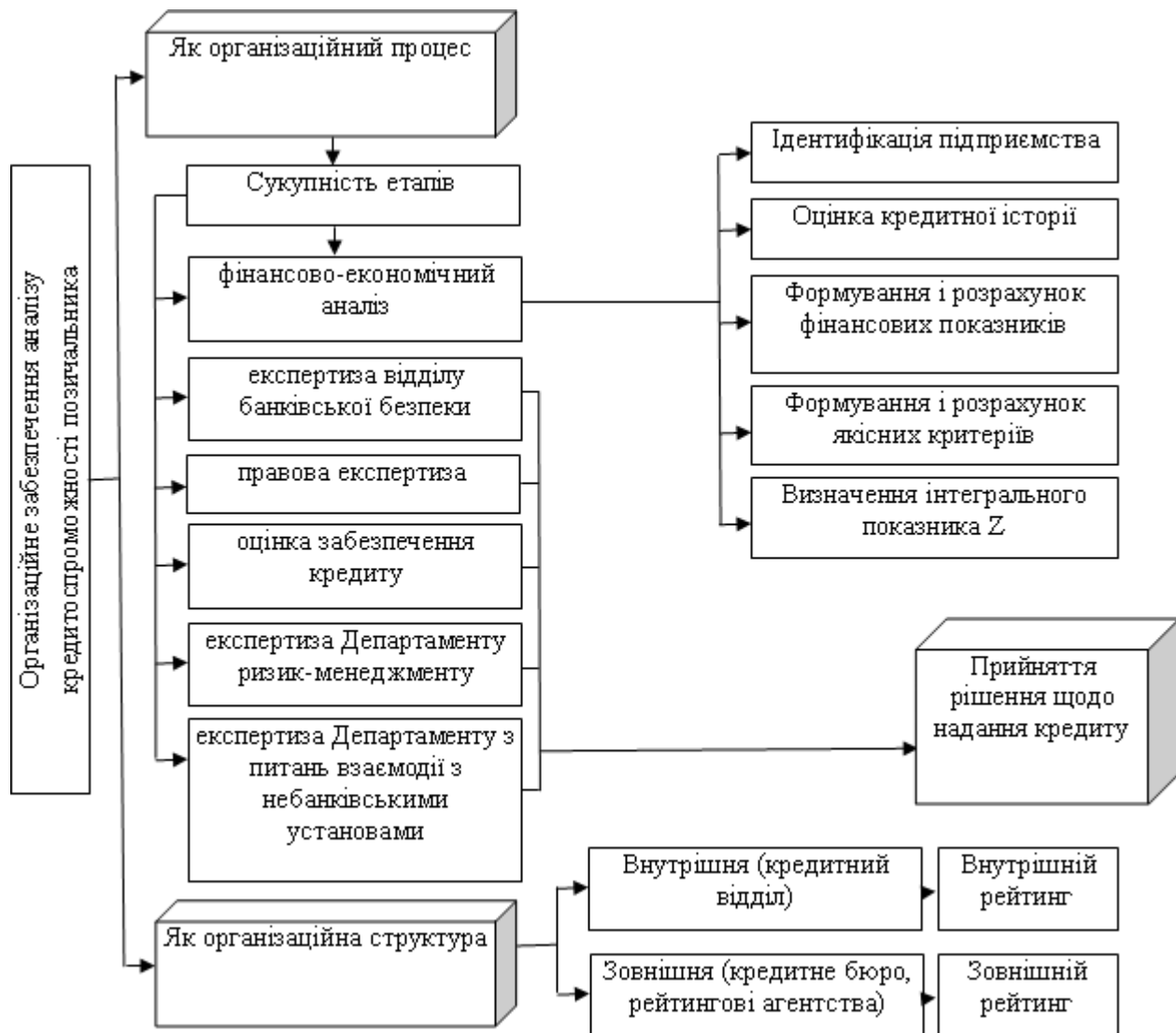

Рис. 3.1 – Організаційне забезпечення оцінки кредитоспроможності підприємства-позичальника

Запропонований порядок (алгоритм) інформаційної взаємодії основних суб'єктів оцінки кредитоспроможності позичальника за виділеними організаційними етапами при формуванні внутрішнього кредитного рейтингу представлено на рис. 3.2.

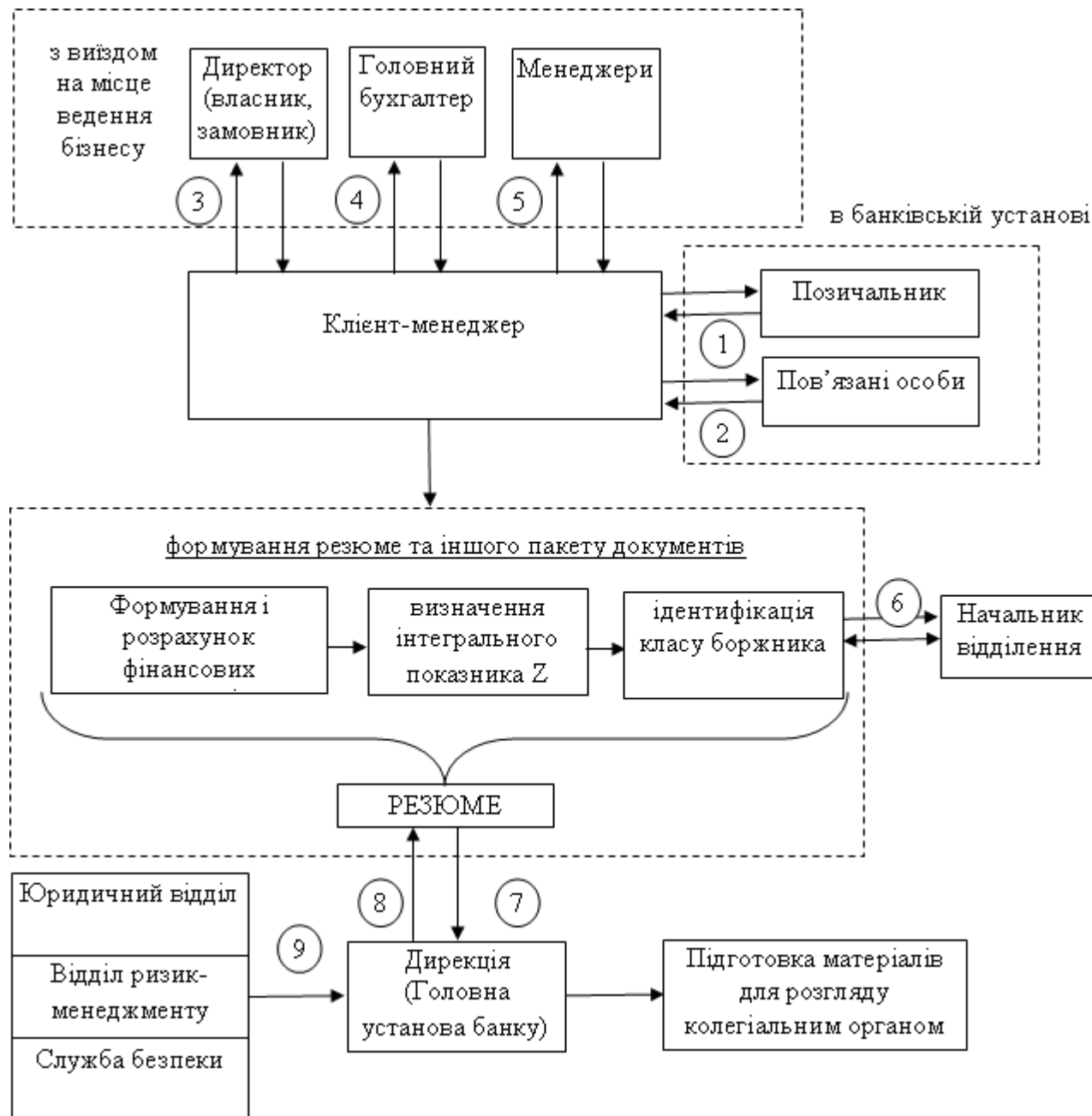

Рис. 3.2 – Порядок (алгоритм) інформаційної взаємодії основних суб'єктів оцінки кредитоспроможності позичальника за виділеними організаційними етапами при формуванні внутрішнього кредитного рейтингу

Пояснення до рисунку:

- 1 – фінансова та управлінська звітність, дані про позабалансові ризики;
- 2 – інформація про пов'язаних осіб;
- 9 – інформація про поточний стан на підприємстві;
- 4 – фінансова звітність, документи по організації облікового процесу;
- 5 – фінансова та управлінська звітність по окремих напрямках роботи підприємства (технологічна документація тощо);
- 6 – узгодження пакету документів з начальником відділення;
- 7 – передача пакету документів до Дирекції (Головної установи банку) та супроводжувальної службової записки;
- 8 – оцінка якості підготовки Резюме;
- 9 – висновки юридичного відділу, служби банківської безпеки, відділу ризик-менеджменту

Представлений порядок (алгоритм) інформаційної взаємодії основних суб'єктів оцінки кредитоспроможності позичальника за виділеними організаційними етапами при формуванні внутрішнього кредитного рейтингу сприятиме удосконаленню процесу кредитування підприємств, дозволяє уніфікувати процедуру, що в результаті сприятиме зниженню ризиків кредитування.

3.2 Застосування оцінювання кредитоспроможності підприємств з врахуванням позабалансових ризиків

Порядок використання методичного інструментарію оцінки кредитоспроможності позичальника регламентується Положенням «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 90.06.2016 р. [96]. Метою нової методики є забезпечення повноти, своєчасності аналізу комерційними банками величини кредитного ризику, що сприятиме посиленню фінансової стійкості банківського сектора шляхом зниження

величини проблемних кредитів.

Для ідентифікації величини очікуваних збитків положенням № 951 [49] передбачено застосування рекомендованої Базельським комітетом з банківського нагляду формули, яка використовує три компоненти: ймовірність дефолту боржника (PD – probability of default), рівень втрат в разі дефолту (LGD – loss given default) та борг за активом (EAD – exposure at default). Передбачений положенням підхід враховує також висновки НБУ щодо накопиченої практики оцінювання банківськими установами рівня кредитних ризиків. Положення №951 передбачає:

- застосування економетричної скорингової моделі – для позичальників-юридичних осіб, перелік якісних та кількісних показників – для інших позичальників);

- інші чинники ідентифікації рівня кредитного ризику (зокрема, своєчасність виконання боржником своїх зобов'язань;

- розширення групової (портфельної) оцінки активів та визначення основних критеріїв такої оцінки. Кредити суб'єктам господарювання та фізичним особам у сумі до 2 млн грн оцінюватимуться банками на портфельній основі.

Необхідно відзначити, що, незважаючи на формалізований підхід до визначення класу боржника у Постанові №951, подальше встановлення показника ризику здійснюється кожним банком самостійно на підставі внутрішніх положень. Це свідчить про «незавершеність» методичного підходу, визначеного НБУ, оскільки банки будуть прагнути знизити розмір резервів, орієнтуючись на найнижчі значення показника ризику.

Ідентифікація класу боржника згідно положення № 951 визначається, виходячи з розрахункового значення інтегрального показника. Відповідне розрахункове значення показника Z згідно додатку положення №951 відносить боржника до одного з дев'яти класів (від 1 -го до 9-ти). На наш погляд, збільшення кількості класів сприятиме підвищенню якості оцінки кредитоспроможності та більшій обґрунтованості прийнятого рішення.

Як було зазначено в підрозділі 9.1 методичне забезпечення оцінки кредитоспроможності доцільно удосконалити з врахуванням впливу позабалансових ризиків на кредитоспроможність.

Ми вважаємо, що для мінімізації кредитного ризику банку АТ «МетаБанк» необхідно проводити оцінку кредитоспроможності позичальника з урахуванням позабалансових ризиків. Це пояснюється тим, що позабалансові інструменти, наприклад гарантії чи акредитиви не обліковуються як активи чи пасиви, при цьому вони створюють додатковий кредитний ризик банківським установам.

Методика оцінки кредитоспроможності з врахуванням позабалансових зобов'язань і прав уточнює показники ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, оборотності, що дозволяє більш реально оцінити кредитоспроможність потенційного позичальника та прийняти виважене рішення щодо видачі кредиту.

Апробуємо запропоновану методики при оцінці кредитоспроможності суб'єкта малого бізнесу, фермерського господарства «Оріс Нива», яке кредитується в АТ «МетаБанк».

Згідно нової затвердженої методики № 951 для сільськогосподарського фермерського підприємства «Оріс Нива» буде використано формулу:

$$Z = 2,844 + 0,650 X_{11} + 0,506 X_9 + 1,689 X_{10} + 0,287 X_4 + 0,656 X_7 + 0,608 X_5 + 0,979 X_2 \quad (3.1)$$

де $X_1 - \dots - X_{11}$ – показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів, розрахованих за даними фінансової звітності боржника – юридичної особи, з урахуванням установлених Національним банком діапазонів для кожного фінансового показника;

K_2, MK_2 – показники рентабельності активів;

K_9 – показник покриття фінансових витрат за результатами операційної діяльності;

K_4, MK_4 – показники капіталу;

K_5, MK_5 – показники маневреності робочого капіталу;

K_7, MK_7 – показники швидкої ліквідності;

K_{10} – показники загальної ліквідності;

MK_{10} – показник оборотності робочого капіталу;

K_{11} – показник здатності обслуговування боргу;

MK_{11} – показник покриття боргу операційним прибутком.

Визначення інтегрального показника для фермерського господарства «Оріс Нива» згідно з методикою №951 представлено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Визначення інтегрального показника для фермерського господарства «Оріс Нива»

Порівняльна характеристика методичного забезпечення оцінки кредитоспроможності (без врахуванням позабалансових ризиків)									
Фінансові коефіцієнти, визначені за методичним забезпеченням (Постанова №951)									
Дата розрахунку	X_{11}	X_9	X_{10}	X_4	X_7	X_5	X_2	Z	Клас боржника
01.10.2016	1,185	0,401	0,176	0,677	1,022	1,022	1,951	6,92825	1
01.01.2017	1,185	0,401	0,176	0,677	1,022	1,022	1,951	6,92825	1
01.04.2017	-0,268	0,401	-0,959	0,540	0,005	1,022	-0,282	1,997599	6
01.07.2017	-0,268	-0,914	-0,959	0,540	0,005	1,022	-0,282	1,575749	6
01.10.2017	-0,046	0,117	-0,959	0,540	1,022	1,022	0,117	2,754114	5
01.01.2018	0,959	0,117	0,176	0,677	0,005	-0,046	0,117	4,099168	4
01.04.2018	-0,268	-0,914	-0,959	0,540	0,005	-0,046	-0,282	0,926405	7

Визначення класу боржника - юридичної особи для малого підприємства за інтегральним показником представлено в табл. 3.4.

Підприємство «Оріс Нива» виступає гарантом (поручителем) для третьої сторони (принципала), сума гарантії – 294700 грн.

Підприємству «Оріс Нива» було видано гарантію (забезпечення) оплатити його заборгованість у випадку його неплатоспроможності на суму

224950 грн.

Таблиця 3.4 – Визначення класу боржника – юридичної особи для малого підприємства за інтегральним показником

Види економічної діяльності	Діапазони значень інтегрального показника за класами								
	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5	клас 6	клас 7	клас 8	клас 9
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А	Більше ніж +5,94	Від +5,94 до +5,05	Від +5,05 до +4,17	Від +4,17 до +9,29	Від +9,29 до +2,41	Від +2,41 до +1,52	Від +1,52 до +0,64	Від +0,64 до -0,24	Менше ніж – 0,24

Узагальнююча таблиця для визначення інтегрального показника кредитоспроможності для фермерського господарства «Оріс Нива» згідно з методикою, регламентованою Постановою №951, представлена в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Визначення інтегрального показника для фермерського господарства «Оріс Нива» згідно з методикою, регламентованою Постановою №951 (без врахування позабалансових ризиків та з їх врахуванням)

Дата розрахунку	Фінансові коефіцієнти, визначені за методичним забезпеченням [96] (без врахування позабалансових ризиків)								
	X ₁₁	X ₉	X ₁₀	X ₄	X ₇	X ₅	X ₂	Z	Клас боржника
1	2	9	4	5	6	7	8	9	10
01.10.2016	1,185	0,401	0,176	0,677	1,022	1,022	1,951	6,92825	1
01.01.2017	1,185	0,401	0,176	0,677	1,022	1,022	1,951	6,92825	1
01.04.2017	-0,268	0,401	-0,959	0,540	0,005	1,022	-0,282	1,997599	6
01.07.2017	-0,268	-0,914	-0,959	0,540	0,005	1,022	-0,282	1,575749	6
01.10.2017	-0,046	0,117	-0,959	0,540	1,022	1,022	0,117	2,754114	5
01.01.2018	0,959	0,117	0,176	0,677	0,005	-0,046	0,117	4,099168	4
01.04.2018	-0,268	-0,914	-0,959	0,540	0,005	-0,046	-0,282	0,926405	7
Фінансові коефіцієнти, визначені за методичним забезпеченням із врахуванням позабалансових зобов'язань									
Дата розрахунку	X ₁₁	X ₉	X ₁₀	X ₄	X ₇	X ₅	X ₂	Z ¹	Клас боржника

01.10.2016	1,185	0,401	0,176	0,416	1,022	1,022	1,951	6,259949	1
------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	----------	---

Продовження таблиці 3.5

1	2	9	4	5	6	7	8	9	10
01.01.2017	1,185	0,401	0,176	0,416	0,005	1,022	1,951	5,586191	2
01.04.2017	-0,268	0,401	-0,959	0,416	0,005	1,022	-0,282	1,901951	6
01.07.2017	-0,268	-0,914	-0,959	0,416	0,005	1,022	-0,282	1,540161	6
01.10.2017	-0,046	0,117	-0,959	0,416	0,005	1,022	0,117	2,051974	6
01.01.2018	0,959	0,117	0,176	0,416	0,004	-0,046	0,117	9,958261	4
01.04.2018	-0,268	-0,914	-0,959	0,416	0,004	-0,046	-0,282	0,890817	7

Примітка:

$X_1 \dots X_{11}$ – показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів, розрахованих за даними фінансової звітності боржника – юридичної особи, з урахуванням установлених Національним банком діапазонів для кожного фінансового показника;

$MK_1, MK_2 \dots MK_n$ – фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності боржника – юридичної особи для підприємства. Для малого підприємства.

MK_1 – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня);

MK_2 – проміжний коефіцієнт покриття;

MK_9 – коефіцієнт фінансової незалежності;

MK_7 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами до оподаткування;

MK_8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком;

MK_9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів;

Z – інтегральний показник кредитоспроможності;

Z_1 – інтегральний показник кредитоспроможності з врахуванням позабалансових ризиків.

Застосування методики № 951, засвідчує вплив позабалансових зобов'язань на два фінансових показника: MK_7 – показники швидкої ліквідності та MK_4 – показник капіталу.

Зведена таблиця ідентифікації класу боржника за двома проаналізованими методиками представлена в табл. 3.6.

Дані таблиці свідчать, що позабалансові зобов'язання впливають на оцінку кредитоспроможності позичальника. Їх неврахування викривляє об'єктивність фінансового стану та може призвести до зростання сумнівної заборгованості. Визначений інтегральний коефіцієнт кредитоспроможності боржника буде відрізнятися на дві дати: на 01.01.2017 р. та на 01.10.2017 р.

Якщо в перший період клас позичальника визначено як 1 (без врахування позабалансових зобов'язань), то з врахуванням позабалансових зобов'язань він погіршиться та зміниться на 2 клас, що є важливим при оцінці кредитоспроможності. Погіршення класу боржника з 5 на 6 можна спостерігати на 01.10.2017 р.

Таблиця 3.6 – Зведена таблиця ідентифікації класу боржника за двома проаналізованими методиками

Період розрахунку	Клас позичальника	
	без врахування позабалансових зобов'язань	із врахуванням позабалансових зобов'язань
01.10.2016	1	1
01.01.2017	1	2
01.04.2017	6	6
01.07.2017	6	6
01.10.2017	5	6
01.01.2018	4	4
01.04.2018	7	7

Вплив позабалансових зобов'язань на підприємство «Оріс Нива» буде відчутним лише у випадку, коли воно виступає гарантом. З юридичної точки зору, якщо підприємство-принципал своєчасно погашає кредит перед банком, гарант взагалі не бере участь в розрахунках.

Таким чином, на підставі проведеного коефіцієнтного аналізу визначення кредитоспроможності позичальника за діючою методикою №951 доведено наявність впливу на інтегральний показник та клас боржника. При визначенні класу надійності позичальника найбільшому впливу підлягають показники платоспроможності (особливо при наданні короткострокових кредитів) та фінансової стійкості (при наданні довгострокових кредитів) позичальнику.

Висновки розділу 3

В сучасних умовах аналіз кредитоспроможності позичальника виступає

важливим інструментом для ідентифікації, оцінки та управління кредитними ризиками, що висуває нові вимоги до аналітичного механізму банківського менеджменту та його забезпечення.

З метою удосконалення організаційного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника-юридичної АТ «МетаБанк» запропоновано додаток до Резюме «Оцінка позабалансових зобов'язань (позабалансових ризиків) позичальника по проекту, що кредитується».

Представлений порядок (алгоритм) інформаційної взаємодії основних суб'єктів оцінки кредитоспроможності позичальника за виділеними організаційними етапами при формуванні внутрішнього кредитного рейтингу сприятиме удосконаленню процесу кредитування підприємств, дозволяє уніфікувати процедуру, що в результаті сприятиме зниженню ризиків кредитування.

В сучасних умовах методичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника представлено методикою, регламентованою постановою НБУ № 951 від 15 червня 2016 року, а саме: «Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями». Діюча методика визначення цих показників не враховує вплив позабалансових ризиків, що обумовлено використанням даних фінансової звітності, в якій відсутні дані про позабалансові інструменти. Запропоновано удосконалення методичного забезпечення аналізу кредитоспроможності з врахуванням впливу позабалансових ризиків на неї.

Неврахування позабалансових ризиків при оцінці кредитоспроможності позичальника викривляє об'єктивність фінансового стану та може призвести до зростання сумнівної заборгованості. Проведено коефіцієнтний аналіз методичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника за діючою методикою в результаті чого було доведено наявність впливу на інтегральний показник та клас боржника. При визначенні класу надійності позичальника найбільшому впливу підлягають показники

платоспроможності (особливо при наданні короткострокових кредитів) та фінансової стійкості (при наданні довгострокових кредитів) позичальнику.

ВИСНОВКИ

Банківська діяльність є важливим складником економічного розвитку кожної країни. У загальній сукупності банківських операцій кредитна діяльність займає одне із пріоритетних місць. Кредит сприяє зміцненню господарської діяльності підприємств, оскільки він є необхідною умовою кругообігу виробничих фондів і фондів обігу. В умовах розширеного відтворення кредит надає можливість безперервно здійснювати процес обігу і, отже, сприяє виробництву і реалізації продукції.

Безпека банківського кредитування – це сукупність принципів, форм та методів, за допомогою яких реалізуються кредитні відносини між позичальниками та кредиторами, з метою забезпечення поверненості й платності по кредиту чи безпека кредитної діяльності банків реалізується за двома основними напрямками: удосконалення внутрішньобанківських методів та технологій кредитування і організації взаємодії банків з іншими учасниками кредитного процесу.

Якісне аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника є важливим підґрунтям при наданні кредитів комерційними банками та істотною передумовою зниження кредитного ризику.

Сукупність елементів кредитоспроможності підприємства-позичальника безпосередньо залежить від сформульованої мети аналізу, представленого ним забезпечення, кінцевих результатів фінансово-господарської діяльності позичальника, а також наявної кредитної історії клієнта банківської установи

Аналіз існуючих методик аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника дозволила зробити висновок про відсутність єдиного стандартизованого методологічного підходу у

банківській практиці.

Особливості банківського кредитування бізнесу було досліджено на прикладі АТ «МетаБанк». Протягом аналізованого періоду банк збільшив масштаби своєї діяльності. Сукупні активи банку зросли на 174658 тис. грн. Структура активів протягом аналізованого періоду зазнали змін, відбулося суттєве зростання кредитного портфелю на 199989 тис. грн, якщо у 2016 році у структурі активів кредитний портфель становив 98,49% то на кінець 2018 році – 54,92%. Протягом аналізованого періоду відбулося зменшення рівня питомої ваги портфелю цінних паперів з 95,51% до 29,91% при абсолютному його зростанні на 17990 тис. грн.

Збільшення ресурсної бази банку відбулося як за рахунок збільшення власного капіталу, що є позитивним моментом оскільки підвищує фінансову стійкість та відповідно фінансову надійність. Питома вага власного капіталу банку у 2018 році становила 94,22% (25,28% у 2016 році), загальна сума власного капіталу протягом аналізованого періоду збільшилася на 115409 тис. грн.

Прибуток банку також демонстрував позитивну динаміку, збільшившись протягом аналізованого періоду на 9999 тис. грн, що свідчить про виважену та ефективну ресурсну політику банку.

Кредитний портфель банку має низький рівень диверсифікації – кредитні операції банку зосередженні на чотирьох галузях економіки. Як надмірну (56,55%), станом на кінець 2018 року, слід визначити концентрацію кредитного портфелю на галузі «Сільське господарство, мисливство, лісове господарство».

У 2018 році АТ «МетаБанк» продемонстрував позитивні зміни щодо якості кредитного портфелю, оскільки порівняно з 2016 роком питома вага непрострочених та незнецінених позик зросла з 86,02% до 92,91%, кредитна дисципліна юридичних осіб поліпшилася, що відповідно позитивно вплинуло на якість кредитного портфелю.

Водночас позитивна дія основних показників ефективності управління

кредитним портфелем банку, перевищення дохідності кредитного портфелю над безризиковою ставкою була нівельована підвищенням показника ризику кредитного портфеля банку, що спричинило загальне зниження коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку з 1,49 у 2016 році до 0,26 у 2018 році, що є свідченням не виваженої кредитної політики керівництва банку. Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку мав низхідну динаміку. Його зменшення у 2018 році до рівня 0,26 (1,49 – у 2016 році) є наслідком не досить виваженої кредитної політики з боку керівництва банку..

Банк здійснює кредитування бізнесу за такими напрямками: кредити на розвиток бізнесу; кредити на комерційну нерухомість; кредити на рефінансування; кредити на поповнення обігових коштів суб'єктів господарювання.

Відсоткові ставки банку за кредитами бізнесу 2018 році незначно перевищували середня значення відсоткової ставки за кредитами суб'єктам господарювання у банківській системі. Найбільші процентні ставку в АТ «МетаБанк» становлять кредити надані на поповнення оборотних коштів, та на кредити рефінансування – від 21%.

З метою удосконалення організації процесу кредитування бізнесу банком, було удосконалено механізм процесу кредитування, як в організаційному так і в аналітичному аспекті.. В сучасних умовах аналіз кредитоспроможності позичальника виступає важливим інструментом для ідентифікації, оцінки та управління кредитними ризиками, що висуває нові вимоги до аналітичного механізму банківського менеджменту та його забезпечення. При формуванні механізму оцінки кредитоспроможності позичальника важливим є наявність та розвиток його організаційного забезпечення.

З метою удосконалення організаційного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника-юридичної АТ «МетаБанк» запропоновано додаток до Резюме «Оцінка позабалансових зобов'язань

(позабалансових ризиків) позичальника по проекту, що кредитується».

Представлений порядок (алгоритм) інформаційної взаємодії основних суб'єктів оцінки кредитоспроможності позичальника за виділеними організаційними етапами при формуванні внутрішнього кредитного рейтингу сприятиме удосконаленню процесу кредитування підприємств, дозволяє уніфікувати процедуру, що в результаті сприятиме зниженню ризиків кредитування.

В сучасних умовах методичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника представлено методикою, регламентованою постановою НБУ № 951 від 90 червня 2018 року, а саме: «Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями».

Діюча методика визначення цих показників не враховує вплив позабалансових ризиків, що обумовлено використанням даних фінансової звітності, в якій відсутні дані про позабалансові інструменти. Запропоновано удосконалення методичного забезпечення аналізу кредитоспроможності з врахуванням впливу позабалансових ризиків на неї.

Неврахування позабалансових ризиків при оцінці кредитоспроможності позичальника викривляє об'єктивність фінансового стану та може призвести до зростання сумнівної заборгованості.

Проведено коефіцієнтний аналіз методичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника за діючою методикою в результаті чого було доведено наявність впливу на інтегральний показник та клас боржника. При визначенні класу надійності позичальника найбільшому впливу підлягають показники платоспроможності (особливо при наданні короткострокових кредитів) та фінансової стійкості (при наданні довгострокових кредитів) позичальнику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н. Е., Вознікова Ю. М. Кредитна політика банківських установ. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 957-961.
2. Арбузов С., Колобов Ю., Міщенко В., Науменкова С. Банківська енциклопедія. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України; Знання, 2011. 504 с.
3. Барановський О. І. Специфіка фінансової безпеки в банківській сфері. *Вісник НБУ*. 2014. № 9. с. 17-23.
4. Барилюк М. Р. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття «фінансова безпека комерційного банку». *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 15. С. 176-181.
5. Баріда Н. П. Економічний зміст і функції застави в системі банківського кредитування. *Фінанси, облік і аудит*. 2012. Вип. 19. С. 15-22.
6. Бечко П., Герасімова Т. Банківське кредитування аграрного виробництва: монографія. Умань: видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 189 с.
7. Біломістний О. М. Особливості структури механізму кредитування малого бізнесу. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013. №1(16). С. 61-65.
8. Богданюк В. Д. Кредитна політика як основний інструмент досягнення стратегічних цілей комерційного банку. URL: <http://www.science-community.org> (дата звернення: 15.08.2019).
9. Буртовий М. О. Поняття та зміст вітчизняної сфери банківського кредитування. *Право і суспільство*. 2014. № 6.2(2). С. 96-102.
10. Васюренко О., Подчесова В., Ляшенко В. Ефективність кредитування юридичних та фізичних осіб банками України: методологія

аналізу стохастичних таблиць. *Вісник Національного банку України*. 2014. №1. С.5-11.

11. Версаль Н. І. Фінансовий менеджмент у банку : практикум. Київ: ЦП «Компринт», 2015. – 144 с.

12. Виговська Н. Г., Виговський В. Г. Розвиток організаційного забезпечення аналізу кредитоспроможності позичальника-юридичної особи. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки*. 2017. № 1. С. 142-150.

13. Виговська Н. Г., Виговський В. Г., Сімеонова Г. Формування механізму оцінки кредитоспроможності позичальника в умовах економічної нестабільності. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки*. 2016. № 2. С. 117-129.

14. Вовчак О., Меда Н. Модернізація підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників банків. *Вісник НБУ*. 2013. С. 11-15.

15. Вовчак О. Д., Крамаренко О. М. Напрями стабілізації роботи банків в умовах кризових явищ. *Фінансовий простір*. 2014. №4(16). С. 27-31.

16. Вовчак О. Д., Онуфрієнко М. П. Поняття кредитного ризику в банківській системі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 8. С. 171-174.

17. Глущенко С. Гроші. Кредит. Кредитний ринок: підручник. Київ: НаУКМА, 2015. 300 с.

18. Голобородько Ю. О. Теоретичні підходи до розкриття сутності та складових фінансової безпеки банківських установ. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. № 5. с. 194-198.

19. Грибкова С. М., Білоус Д. С. Удосконалення методики оцінювання надійності клієнтів при наданні їм товарного кредиту. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. 2(52). С. 102-107.

20. Гроші, банки та кредит: у схемах і коментарях: навч. посіб. / за ред. Б. Луціва. 2-ге вид., перероб. Тернопіль: Карт-бланш, 2000. 225 с.

21. Гудзь О. Кредитування і банківське обслуговування підприємств

агропромислового виробництва: сучасні тенденції та особливості. Київ: ННЦ ІАЕ, 2005. 170 с.

22. Дем'яненко М., Лузан Ю., Саблук П., Скупий В. та ін. Фінансовий словник-довідник / за ред. М. Дем'яненка. Київ: ІАЕ УААН, 2003. 555 с.

23. Диба Л. М. Активізація банківського кредитування малого і середнього бізнесу в системі заходів по подоланню фінансово-економічної кризи. *Економічний вісник університету*. 2014. Вип. 23(1). С. 201-205.

24. Довгань Ж. В. Особливості управління кредитною діяльністю банківських установ у сучасних умовах. *Світ фінансів*. 2015. № 4. С. 43-55.

25. Доценко І. О., Доценко В. В. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 12(1). С. 94-98.

26. Зубок М. І. Забезпечення безпеки кредитних операцій банків. *Бизнес и безопасность*. 2003. № 3 (35). С.2-7.

27. Калініченко Л. Л., Мусяка К. В. Роль банківського кредитування у розвитку малого бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. Вип. 50. С. 325-329.

28. Колодізев О., Колесніченко В. Гроші і кредит: підручник. Київ: Знання, 2010. URL: http://pidruchniki.ws/17530607/fiansi/sutnist_funktsiyi_kreditu (дата звернення: 26.08.2019).

29. Копилук О. І. Музичка О. М. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. 416 с.

30. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України : монографія. Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. – 608 с.

31. Крутова А. С. Облікова політика забезпечення кредитоспроможності бізнесу. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. Харків: ХДУХТ*. 2017. Вип. 1 (25).

С. 107-113.

32. Круш П. В., Бугрім С. І. Напрями підвищення результативності управління кредитною політикою банку в умовах кризи. *Сучасні проблеми економіки і підприємництво*. 2017. Вип. 19. С. 149-158.

33. Лаврик О. Л. Шляхи вдосконалення процесу банківського кредитування. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2014. Вип. 39. С. 95-109.

34. Лагутін В. Кредитування: теорія і практика: навч. посібник. Київ: Знання, КОО, 2000. 215 с.

35. Лисенок О. В. Формування стратегії та політики управління кредитними операціями банків. *Вісник ЖДТУ*. 2016. № 1 (75). С. 185-190.

36. Лихоманова О. С. Організація процесу банківського кредитування. *Управління розвитком*. 2013. № 19. С. 147-148.

37. Малахова О.Л., Тетюк С.В. Кредитна діяльність банків як базова передумова забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 16(1). С. 275-284.

38. Мисник Т. Г., Борисова І. С. Кредитоспроможність як основа кредитних відносин та мінімізації кредитного ризику банку // *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2016. № 1. С. 135-140.

39. Мицак О. В. Бублик Л. Я. Організаційно-економічний механізм кредитування споживчого ринку. *Менеджер*. 2017. № 4. С. 127-134.

40. Мостовенко М. А. Управління безпекою кредитних операцій банку. *Економічний форум*. 2013. № 1. С.345-350.

41. Мочерний С. Економічна енциклопедія: у 3 т. Т. 3. Київ: видавничий центр «Академія», 2002.

42. НБУ назвав банки з найбільшими прибутками та збитками за підсумками 2018 року. Finbalance. URL: <http://finbalance.com.ua/news/NBU-nazvav-banki-z-naubilshimi-pributkami-ta-zbitkami-za-2018-rik> (дата звернення: 15.09.2019).

43. Ніколаєнко Ю. В. Світовий досвід та сучасні тенденції у галузі

управління кредитним ризиком. *Ефективна економіка*. 2015. № 11 URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/7941> (дата звернення: 18.09.2019).

44. Островська Н. Л. Теоретичні та практичні аспекти організації моніторингу кредитної політики в банку. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення: 29.08.2019).

45. Офіційний сайт АТ «МетаБанк» URL: <http://www.mbank.com.ua/content/view/10/14/lang,ru/> (дата звернення: 05.10.2019).

46. Пірог В. В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. № 2. С. 228-235.

47. Податковий кодекс України: за станом на 2 грудня 2010 р. № 2755-VI (зі змінами, внесеними Законом за станом на 19 травня 2011 р.). Офіційний сайт податкової адміністрації України. URL: http://sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=300762&cat_id=300760 (дата звернення: 11.09.2019).

48. Полінкевич О. М., Сидорук І. І., Тимощук Т. В., Полінкевич О. М. Суть, принципи та типи кредитної діяльності комерційного банку. *Економічний форум*. 2014. № 4. С. 248–254.

49. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: затверджено Постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 р. № 351. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.09.2019).

50. Поляк Н. Теоретичні аспекти сутності кредиту. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6. Т. 1. С. 185-188.

51. Попова Х. О. Моніторинг кредитної операції як інструмент забезпечення ефективності проведення банківського кредитування. *Управління розвитком*. 2013. № 19. С. 142-144.

52. Приймак Н. В. Сутнісні характеристики кредиту як основного фінансового інструмента кредитування. *Науковий вісник Ужгородського*

національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 18(3). С. 6-10.

53. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 12 грудня 2008 р. із змінами та доповненнями. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 13.10.2019).

54. Пухальська Н. О. Організація безпеки банківського кредитування в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 1. С. 200-214.

55. Ровенська В. В., Киркач В.Е. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 1 (55). С. 103-108.

56. Саблук П. Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання. *Економіка АПК*. 2007. № 2. С. 3-10.

57. Савлук М., Мороз А., Пудовкіна М. та ін. Гроші та кредит / за ред. М. Савлука. Київ: КНЕУ, 2001. 602 с.

58. Свешнікова М.В. Особливості розробки скорингової карти для визначення класу кредитоспроможності позичальника. *Управління розвитком*. 2013. № 13. С. 23-26.

59. Святаш С. В., Погоріла І. І. Рейтингування як інноваційний інструмент оцінки кредитоспроможності підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2013. Т. 18, Вип. 3(3). С. 80-82.

60. Семенча І. Є. Ефективне управління кредитною діяльністю банку: системний погляд професійного менеджера. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 291-297.

61. Сибірянська Ю., Божко Є. Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України. *Ринок цінних паперів України*. 2014. № 3-4. С. 51-60.

62. Соколенко К. О. Методи організації банківського кредитування. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2014. Вип. 1. С. 73-78.

63. Солоділова К.В., Шафранова О.В. Сучасний стан кредитування в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). С. 844-847.
64. Ткаченко О. І., Фоменко Ю. С. Кредитна політика банків України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 2. С. 158-165.
65. Унінець О. М. Роль банківського кредитування підприємницької діяльності в процесі взаємодії фінансового та реального секторів економіки. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 1. С. 230-245.
66. Філімонова О. Б. Система та механізм банківського кредитування підприємств: зв'язок і протиставлення сутності понять. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія : Економіка. 2016. Т. 275, Вип. 263. С. 62-69.
67. Чайковський Я. Сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування. *Банківська справа*. 2005. № 2. С. 36-47.
68. Черниш О. В. Сутність та складові механізми управління кредитуванням підприємств. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Економіка. 2017. Вип. 13. С. 37-44.
69. Blaschke W., Jones T., Majnoni G., Peria S-M. Stress Testing of Credit Risk: An Overview of Issues, Methodologies, and FSAP Experience Blaschke. IMF Working Paper. 2011. 114 p.
70. Helbling T., Terrones M. Credit Cycle. *Journal of Political Economy*. 2009. 115 (2). P. 211-248.
71. Principles for the Management of Credit Risk. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm> (дата звернення: 20.10.2019).
72. Rose Peter S., Sylvia C. Bank Management & Financial Services. Hudgins. McGrawHill. 2005. 782 p.
- Sinke Joseph F. Sinkey, Jr. Commercial Bank Financial Management in the Financial-Services Industry (6th edition). New Jersey : Prentice Hall. – 2002. 696 p.

ДОДАТОК А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «МЕТАБАНК»
Річна фінансова звітність за 2018 рік

(в тисячах гривень, якщо не зазначено інакше)

Звіт про фінансовий стан (Баланс)
станом на 31 грудня 2018 року
(в тисячах гривень)

Назва статті	Примітки	2018 рік	2017 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	62 065	75 857
Кредити та заборгованість клієнтів	7	432 910	339 938
Інвестиції в цінні папери	8	238 363	253 089
Інвестиційна нерухомість	9	3 260	9 340
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		8	6
Основні засоби та нематеріальні активи	10	19 689	26 788
Інші активи	11,12	8 863	8 213
Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття	13	31 866	22 815
Усього активів		797 024	736 046
Зобов'язання			
Кошти клієнтів	14	516 137	480 569
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		1 995	2 226
Відстрочені податкові зобов'язання*		336	407
Резерви за зобов'язаннями	15	2	6
Інші зобов'язання	16,17	5 845	10 596
Усього зобов'язань		524 315	493 804
Власний капітал			
Статутний капітал	18	200 618	200 618
Емісійні різниці	18	1 153	1 153
Резервні та інші фонди банку		10 374	9 066
Резерви переоцінки	18	4 917	5 176
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		55 647	26 229
Усього власного капіталу		272 709	242 242
Усього зобов'язань та власного капіталу		797 024	736 046

Затверджено до випуску та підписано

Голова Правління

Головний бухгалтер

12 квітня 2019 року

в.о.в.в. Тогоулієва В.В. тел. (061) 228-78-93

ДОДАТОК Б

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «МЕТАБАНК»
Річна фінансова звітність за 2018 рік

(в тисячах гривень, якщо не зазначено інакше)

Звіт про прибутки і збитки
за рік, що закінчився 31 грудня 2018 року
(в тисячах гривень)

Назва статті	Примітки	2018 рік	2017 рік
Процентні доходи	21	87 189	74 027
Процентні витрати	21	(35 781)	(32 510)
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)		51 408	41 517
Комісійні доходи	22	44 619	36 828
Комісійні витрати	22	(2 213)	(1 621)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій із фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		493	(100)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій із борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		(439)	(23)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій із іноземною валютою		2 744	1 764
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки іноземної валюти		(1 273)	324
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		493	(1)
Доходи/(витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		11 136	11 120
Чистий збиток від зменшення корисності фінансових активів		(1 036)	(3 908)
Чистий збиток/(прибуток) від збільшення/(зменшення) резервів за зобов'язаннями		(1)	(1)
Інші операційні доходи	23	6 980	8 879
Витрати на виплати працівникам	24	(44 072)	(33 394)
Витрати зносу та амортизація	24	(1 560)	(1 764)
Адміністративні та інші операційні витрати	24	(29 414)	(28 070)
Прибуток/(збиток) до оподаткування	25	37 865	31 550
Витрати на податок на прибуток	25	(6 880)	(5 789)
Прибуток/(збиток) від діяльності, що триває		30 985	25 761
Прибуток/(збиток) за рік		30 985	25 761
Прибуток/(збиток) на акцію від діяльності, що триває:			
чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію (грн.)	26	6,13	5,81
скоригований чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію (грн.)	26	6,13	5,81
Прибуток/(збиток) на акцію, що належить власникам банку:			
Чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію за період (грн.)	26	6,13	5,81

Затверджено до випуску та підписано

Голова Правління

Головний бухгалтер

12 квітня 2019 року

виконавць Топузіліса В.В. тел. (061) 228-78-93

С.П.Нужний

В. Орошко

**Декларація академічної доброчесності
здобувача вищої освіти ЗНУ**

Я, Каряка Дмитро Юрійович, студент 2 курсу, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 079 «Менеджмент», освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою», адреса електронної пошти _____,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Механізм кредитування підприємств банком АТ «МетаБанк» в системі фінансової безпеки» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ Каряка Д.Ю.

Дата _____ Підпис _____ Северина С.В.